

EN BERETNING

OM

AFDÖDE PROFESSOR OG RIDDER

GEORG ZOEGA'S

LIV OG FORTIENESTER,

ISÆR MED HENSYN TIL ÆLDRE LITTERATUR, ARCHÆOLOGIE
OG AFBILDENDE KUNSTER.

AF

N. SCHOW.

Fælles Studeringer, Venskab, flere Aars fortrolige Omgang og det nuværende Savn giøre, at jeg ikke uden inderlig Rörelse taler om vor henfarne *Zoega*, jeg nær og fiern altid har beundret. Den Skildring, jeg i dette Möde har den Ære at meddele Selskabet, er ikke nogen Lovtale; *Zoega* behöver den ikke; den er en ligefrem og ukunstlet Beretning om hvad han var, hvad han gjorde, og hvorledes han gjorde det.

Zoega's Liv er ikke af det sædvanlige Slags. Skiæbnen havde skienket ham store Anlæg, men tillige anviist ham en meget vanskelig Löbebane. Freidig betraadde han denne Bane, löb hurtigen frem; men denne hurtige Fart mödte store Hindringer. Med anstrængt Kraft seirede han; dog gandske nær sit skiønne Maal reves han bort, udmattet og hentæret.

En Fremmed har allerede i Paris ströet skiønne Blomster paa vort agrværdige Medlems fjerne Gravhöi ved Skriftet: *Notice sur*

la vie et les écrits du Georges Zoëga, par Arsenne Thiébaud de Bernard, Secrétaire émérite de la classe de littérature, histoire et antiquités de l'Académie Italienne etc. Begge ere vi hans Venner og Beundrere. Skulde min Beretning findes rigtigere og fuldstændigere, er det blot fordi jeg har öst af rigere Kilder. Den ringe Blomst, jeg her sætter paa Zoega's Grav, vorde Venskabs og Erkiendtligheds Minde!

Georg Zoega, Professor og Ridder af Danebrog, er födt den 20de December 1755 i Dahler paa Grevskaftet Schackenborg i Ribe Stift, hvor hans Fader dengang var Præst. Han nød Privatunderviisning hjemme, havde adskillige Lærere, af hvilke ingen kunde tilfredsstille den videlystne Yngling.

Paasken 1772 kom han paa Gymnasiet i Altona, hvor han erhvervede sig Yndest hos Professorerne *Dusch*, *Ehlers* og Consistorialraad *Ahlmann*. Efter den sidstes Anviisning gik han Paasken 1773 til Göttingen. Her studerede han 3 Aar uden at indskrænke sig til noget enkelt hestemt Fag.

Aaret 1776 forlod han Universitetet, og reiste over Strasbourg igiennem Tydsklands sydlige Deel ind i Schweiz og Italien. Samme Aars Efteraar vendte han tilbage til Leipzig, hvor han forblev Vinteren over. Det paafølgende Foraar 1777 besøgte han Berlin, Dresden, Magdeburg og andre det nordlige Tydsklands vigtigste Stæder, og kom endeligen hjem i sin Faders Huus. Efteraaret derpaa reiste han til Kiöbenhavn, hvor han tilbragde Vinteren og en Deel af det fölgende Aars Sommer i en Stilling.

der kostede ham hans færeste Sundhed, og bragde ham næsten til Fortvivelse, da hans utrættelige Virksomhed ingen heldig Retning fandt ved Andre, og han endnu ei var i Stand selv at give sig den. Man paastod, at man til ingen Ting kunde bruge ham. Sin indre Kraft bevidst, og dog modfalden og krænket, besluttede han i August 1778 at reise hjem, kaste sig i Faderens Arme, og med ham overlægge, hvad han videre skulde foretage. Han tiltraadde strax samme Efteraar en Huuslærerplads i Kierreminde, hvor han den paafølgende Vinter levede roligen. At *Zoega* i slig en Stilling skulde have været tilfreds, bör man ikke vente.

Foraaret 1779 reiste han med daværende Kammerjunker v. *Heinen* til Göttingen. Her lærte jeg ham første Gang at kiende. Han var lille af Væxt og af en fin Legemsbygning; han taledede lidet, og allermindst om sig selv og sine Anliggender; hans Udortes var i det Hele uanseeligt; i hans Aasyn var Alvorlighed blandet med Godmodighed, hans fyrrige og giennemtrængende Blikke bebudede en ualmindelig Aandskraft. I blandet Selskab var han i sine Meningsyttringer tilbageholden, og syntes hellere at ville høre Andre end tale med; men dette var Klogskab, der altid var og blev et Hovedtræk i hans Character: i Vennelav var han munter og aaben. Hans hele Væsen var ligefremt, hans Gemytsstemning jævn, hans Character fast, hans Legemsbevægelser lette, hans Gang rask. Hvad han følede for skionne Kunster, følede han og for Naturen: i Göttingens hele Omegn var ikke en skion Plet, han jo kiendte og af og til besøgte; det var ham en inderlig Glæde, naar de Venner, med hvilke han besøgte disse Steder, kunde deeltrage i hans Følelser. Hans Kundskaber vare allerede den Tid meget

udbredte, og hans Ideer vidtomfattende; han havde en uhyre Hukommelse, og især Lethed i at lære, tale og skrive Sprog; hans efterladte Breve, der snart ere Italienske, snart Franske, Tydske og Danske, ere Prøver derpaa; de ere skrevne hurtigen, og dog sielden vil man træffe Sprogfeil. Engelsk forstod han til Fuldkommenhed, og taledede det. I hans Ideer var Klarhed. Han afsagde ugerne nogen Dom; men dömde han, var hans Dom rigtig. Han havde en rigtig Fölelse af hvad i enhver Ting kunde være passende. I hans Levemaade var den strængeste Orden og Huusholdning. Han afskyede Udsvævelser; og higede uafadeligen efter Forlystelser af en ædel Art. Han havde uden Tvivl allerede dengang anlagt en vidtudseende Plan for den Virkekreds, hvori han i sin Tid önskede at gavne; til denne Plans Udförelse behövede han Sundhed, Aandskraft og Orden i sine huuslige Anliggender. Dette store Formaal styrede ham, der ved den mindste Udsvævelse vilde have nedbrudt sit af Naturen svage Legem, paa Dyds og Afholdenheds Bane. Hans Forhold var beskedent, og han bestræbde sig at leve i Samstemning med alle Mennesker. Fölgerne heraf vare en blid Jævnhed i hans hele Væsen, og en bestandig Ro i hans Ideers Bearbejdelse. I Fölge sit indre Væsens heldige Organisering havde han den Fordeel, Ynglinge af hans Anlæg sielden have, at Fornuftens i en saa tidlig Alder stod i et rigtigt Forhold til Indbildningskraftens Ild og Sandselighedens Voldsomhed. Eensidighed skyede han, og han indsaae allerede, hvor mangeartede Ideer og Erfaringer man fra tidligste Alder maa indsamle, for siden i et enkelt videnskabeligt Fag at kunne udrette noget Stört. Hans frie og ufængslede Aand passede ikke til fremmede Lærebygninger, og derfor havde han altid havt Modbydelighed for de saa kaldte Brödstu-

dier: dette, maaskee meer end noget andet, bestemte ham tidligen til et Fag, i hvilket endnu vare mange Örkenner, hvorigiennem han ved egen Kraft kunde bane sig en Vei.

Naar jeg undtager Archæologie, som han anden Gang hørde hos *Heine*, besøgte han, under dette sit andet Ophold i Göttingen, adskillige Forelæsninger, der just ikke stode i umiddelbar Forbindelse med det Fag, han nogle Aar efter udelukkende opofrede sig: saaledes hørde han *Beckmann* over Oekonomie og Technologie, *Blumenbach* over Naturhistorie, og hos *Meiners* en Forelæsning over religiøse Ideer hos forskellige ældre Folkeslags. Forresten syntes han i sine Studeringer hiemme at forberede sig til sin forestaaende Reise. Hans varme Indbildningskraft og hans ideligen virksomme Aand tillode ham ikke længe paa een Gang at hænge over Bøger; og var dette med Hensyn til hans Legemsbeskaffenhed en heldig Omstændighed. Han læste meget for sin Fornöielse, isar Poesie. Af Homer og Ossian havde han anskaffet sig tvende meget smaa Udgaver, og uden een af disse i Lommen gik han sielden ud af sit Værelse. Homer var den eneste Græske Digter, han den Tid læste. Jeg spurgde ham, hvorfor han ikke ogsaa læste Tragikerne, da han med usigelig Færdighed forstod Homer. Han svarede, at han engang sildigere i sit Liv, naar han havde bestemt sig et vist videnskabeligt Fag, og dertil indsamlet de fornødne Indsigter, først vilde foretage et planmæssigt Studium af den hele Græske og Romerske Litteratur; de Fordele, han af dette sildigere Studium ventede, vare: han vilde læse alle disse forskellige Skribenter i Orden og Sammenhæng, og med ideligt Hensyn til et vist Formaal; han haabede derved at vinde Tid, da dette Studium, een

Gang rigtigten foretaget og fuldendt, vilde være ham tilstrækkeligt. Han lod meget haant om den Brug, mange endog store Mænd af Hollændere, Tydskere og Engellændere havde gjort af de Gamles Skrifter, blot ved Sprogoplysninger at bramme med Belæsning, og dermed unyttigen at belæse deres Ordforklaringer: især forkastede han Lærdes Hang, uden Hielp af Haandskrifter, blot ved Klögt og Gisning at forandre Classikernes Text. Om Homers Digtets Oprindelse havde han allerede den Tid samme Idee, som skarpseende Critikere nu have. Petrarca og Tasso læste han ideligen. Franske Digttere gjorde han mindre af; visse Engelske Digttere gav han Fortrinnet efter Italienske. I Cassel, hvorhen vi fra Göttingen gjorde en Reise sammen, mærkede jeg i det daværende Landgrevelige Gallerie, at *Zoega* var en övet Kiender af Malerier. Jeg har anført alt dette, blot for at vise, hvor meget allerede i en tidlig Alder var nedlagt hos vores *Zoega*. *Heine* agtede ham meget höit; han frygtede allene, at hans store Anlæg, da han endnu ikke havde bestemt sig for noget Fag, skulde ved hans Tilbagekomst i Fædrelandet anvendes i civile Forretninger, og tabes for Videnskaber. Men det forudsaae han: fik *Zoega* Ro at anlægge en Plan for hvilket som helst videnskabeligt Fag; vilde han med Fasthed udføre den, og derved udrette noget Ualmindeligt.

Foraaret 1780 reiste han fra Göttingen til den sydlige Deel af Tydskland, og derfra ind i Italien. Geheimeraad *Linstow's* v. *Heinens* Svogers Död afkortede Reisen. Reiseplanen var, at tilbringe Vinteren og en Deel af paafølgende Sommer i Paris; derpaa at gaae til Holland og Engelland, og först i Aaret 1782 at komme tilbage. Saa ofte *Zoega* erindrede sig denne Plan, smertede det ham, ei dengang at have kunnet udføre den.

Strax efter sin Tilbagekomst opholdt han sig i Kiöbenhavn, hvor han inden kort Tid fik Adgang til afdöde Geheimeraad *Guldbergs* Mönksamling, der især var stærk i Familie- og Keisermönter. Ved den Iver, han her viste for Numismatiken og dens grundige Studium, erholdt han Kongelig Understöttelse til en Reise, for at giöre sig bekiendt med de betydeligste Mönksamlinger i Europa, og derved at forskaffe sig i denne Videnskab den fornödne Færdighed. Reisen var bestemt til to Aar, og han havde Löfte, efter sin Tilbagekomst at ansættes ved det Kongelige Mönscabinet.

Efter 10 Maaneders Ophold i Kiöbenhavn tiltraadde han denne sin tredie Reise i Maj 1782. Han begav sig strax til Wiens, hvor han overlod sig Abbeden *Eckels* Veiledning. Hvo der kiendte *Eckel* og *Zoega*, maatte paa Videnskabens Vegne glædes, at see en saadan Lærer og en saadan Lærling forenede. Det Keiserlige Mönscabinet stod uden mindste Hindring *Zoega* aaben til hvad Tid, han vilde bruge det. Den störste Deel af *Eckels Doctrina numorum* laae allerede dengang færdig til Trykken. Disse Manuscripter tiligemed alle hans övrige videnskabelige Papirer overlodes *Zoega* til fri og uindskrænket Brug. Naar man veed, hvad *Eckel* i sin Videnskab har giort, og hvor mange paa den Tid ukiendte Opdagelser maatte ligge i hans Manuscripter, maa man meget beundre denne Mands ædle og ophöiede Tankemaade. *Eckel* havde udvirket den skiönne Indretning, at med det Keiserlige Mönscabinet var et Keiserligt numismatisk Bibliothek forenet, hvor alle didhörende Verker strax vare ved Haanden. Dette var og til *Zoega's* Raadighed. *Eckel* holdt, foruden sine Forelæsninger ved Universitetet i Wien som offentlig Lærer i Oldtidskyndighed, halvåarige Fo-

relæsninger over en eller anden Green i Numismatiken for et udsøgt Antal af Tilhørere, og det i sine Værelser i Nærheden af Cabinettet, for at fremvise de ved givne Leiligheder omtalede Mønter: disse benyttede og *Zoega* flittigen. Han lagde derfor, ved disse heldigen sammenstødende Omstændigheder, en Grundvold, paa hvilken han havede sig, og blev nogle Aar efter en af Europa's udmærkede Numismatikere. Enhver der kiender det archæologiske Studium veed, hvilke store Fortrin den erholder, der i en tidlig Alder har havt en grundig Underviisning i Numismatiken, og det i et saa riigt Cabinet og under en saa stor Lærer. *Zoega* opholdt sig her 8 til 9 Maaneder, og arbejdede med en saadan Vedholdenhed, at *Eckel* frygtede for hans Helbred, og bad ham søge Adspredelse.

Zoega erkjendte altid taknemmeligen, at han i Wien og skyldte *Neumann* meget: denne berømte Numismatiker havde en meget udsøgt Samling, især af Græske Stæders Mønter, hvilken og stod *Zoega* aaben.

Den daværende Storhertug af Toscana, *Leopold*, en Ven af Kunster og Videnskaber, havde en stor Møntsamling, som han ønskede ordnet paa samme Maade, som det Keiserlige Cabinet i Wien, og havde derfor af sin Broder Keiser *Joseph den Anden* udbedt sig *Eckel* til dette Önskes Opfyldelse, og tillige indsendt en Indbydelse til Abbeden selv. *Eckel* sendtes strax til Florents, ordnede Samlingen, og kiendte den fölgelig en meget nöie. Han havde nogle Aar tilforn studeret den Kongelige Samling i Paris, og kunde giöre Sammenligning, efter hvilken han forsikrede *Zoega*,

at naar han vilde giøre sig den Storhertugelige Samling saa bekiendt, som han allerede havde giort sig den Keiserlige, vilde den i Paris ikke koste ham megen Tid. Man kan let forestille sig, hvad Virkning en Anbefaling fra *Eckel* til Möntcabinettet i Florents under disse Omstændigheder maatte have: *Zoega* erholdt samme Adgang som i Wien.

Zoega er uden Tvivl fra Wien gaaen lige til Florents; fra Florents ankom han 1783 den 30te Januar i Rom. Cardinal *Borgia*, dengang *Monsignore della Propaganda*, til hvem han af den daværende Pavelige Nuntius i Wien, siden efter Cardinal *Garampi* var anbefalet, modtog denne kundskabsrige og talentfulde unge Mand med den inderligste Glæde. Enhver, der har været i et lignende Forhold til *Borgia*, kiender den Inderlighed og Uforbeholdenhed, med hvilke han ved sine rige Skatte af allehaande Oldtidsminder søgde at være slige lærbegierlige unge Mænd til Nytte. *Zoega* var en af dem, der først gav ham et stort Begreb om Danske Lærde, og lagde Grunden til den Forkiærlighed, han siden havde for alle Danske. Cardinal *Borgia's* Möntsamling var en af de betydeligste i Rom. Hans Smag for Ægyptiske Oldsager, nærret ved de Ting, som Tid efter anden af Missionærer sendtes ham fra Ægypten, hvis Rigdomme i denne Henseende ere uudtømmelige, havde stor Indflydelse paa denne Möntsamling. Den var derfor allerstærkest i Mönter, prægede i Ægypten under de Romerske Keisere; han eiede endog Sieldenheder, som ikke fandtes i store Cabinetter. Denne Möntsamling forskaffede *Zoega* mange nye Ideer.

Foraaret 1783 gik han til Neapel, for at studere de derværende Mönstsamlinger; uden Tvivl kom han inden kort Tid derfra tilbage til Rom.

Under dette sit Ophold i Rom forelskedes han i et Fruentimmer, en af Roms daværende største Skiönheder, en Datter af Maleren *Pietruccioli*. Han ægtede hende den 7de August samme Aar, og havde med hende 11 Börn, hvoraf kun een Sön og to Döttre leve. *Zoega* overlevede sin Kone eet Aar og een Maaned. En Omstændighed, der med dette Ægteskab var forbunden, overskar de Baand, der hæftede *Zoega* til Fædrelandet. Ethvert Lands Grundindretning maa være fast, og dets Grundlove ere den vise Regent hellige. Humanitet og Oplysning giöre kun i meget overordentlige Tilfælde Undtagelser. *Zoega* var vel den Tid bekiendt som indsigtfuld og duelig, og gav største Forhaabning; men offentlige Prøver havde man endnu ikke. *Zoega* önskede at bosættes i Rom, og der at leve og döe: dette Önskes Opfyldelse fordrede Overgang til den catholske Kirke. I alt hvad siden efter vederfores *Zoega*, var han selv og hans uheldige Skiæbne Skyld, ikke hans Fædreland eller dets Regiering. Heraf berigtiges et Sted i *Kordes's Lexicon der jetztlebenden Schleswig-Holsteinischen und Eutinischen Schriftstellern* S. 408, hvor det hedder: 1782 ging er wiederum, und zwar auf Königliche Kosten, auf Reisen, und die Numismatik war der Hauptzweck seiner Sendung, da ihm auch Hofnung gemacht war, nach seiner Rückkehr Aufseher der Königlichen Münzkabinet zu werden. Allein veränderte Umstände in Kopenhagen, und freylich zu frühes Verzweifeln an Erreichung seiner in Dänemark gehofften Aussichten, veranlaszten ihn, 1784 von Paris. wo er sich

damals befand, nach Rom zurückzukehren, weil er hier bey seinem langen und wiederholten Aufenthalt sich viele Gönner erworben hatte. Dette sidste er gandske urigtigt.

I Sidstningen af Sommeren 1783 fik han uden Tvivl Brev fra Kiöbenhavn, hvori han erindredes om den Kongelige Möntsamling i Paris. hvilken man formodentligen ansaae for den betydeligste i Europa. *Zoega* havde, som vi nyligen have seet, giort sig nöie bekiendt med det Keiserlige Möncabinet i Wien og med alle store Möntsamlinger i Italien. Han havde heri fulgt *Eckels* Anviisning, og formodede selv, efter hvad han allerede havde udrettet, ei at finde meget Nyt i Möntcabinetter i Paris. *Zoega* var, som jeg forhen har erindret, en rask Fodgänger. Han havde uden Tvivl paa sin förste Reise fra Göttingen til Italien giort adskillige lange Fodreiser; især erindrede han ofte med megen Fornöielse en Fodreise, han dengang havde giort igiennem Schweiz. Den Kongelige Understöttelse, han paa sin numismatiske Reise nöd, var en aarlig Sum af 600 Rdlr., der vel den Tid kunde være tilstrækkelig for ham allene, men ikke som Mand med Familie: Besparelse af de ellers fornödne Reisebekostninger har derfor vel giort Hovedudslaget i *Zoega's* Beslutning, fra Rom i September samme Aar at giöre en Fodreise til Paris, og tilbage. Han indsaae og, hvor vigtigt det for Öieblikket var ham, at man i Kiöbenhavn ikke fik ringeste Anledning til Anke mod ham med Hensyn til hans numismatiske Reises Fuldendelse. *Zoega* fuldbyrdede sit Forsæt, udrettede sit Ærende i Paris, fuldendte Reisen tilbage paa samme Maade som hen, og ankom kort för samme Aars Vinter lykkeligen i Rom. Men strax efter Tilbagekomsten kastede Reisens udstandne

Besværligheder ham i en Sygdom, der meget nær havde berøvet ham Livet. Mærkeligt er det, at han for Cardinal *Borgia* har dulgt sit Giftermaal, sin Overgang til den catholske Kirke og Maaden paa hvilken han gjorde Reisen til og fra Paris, indtil efter Tilbakomsten i Rom. Nogle paastaae, at han under sit Ophold i Paris blev catholsk: om dette saaledes forholder sig, kan jeg ikke med Visshed bestemme.

Man maa formode, at *Zoega* efter Reisen til Paris har til Kiöbenhavn indsendt Beretning om sin numismatiske Reises Fuldenelse, om sin nye Forfatning, og sin Beslutning for Fremtiden. Den Kongelige Understöttelse var indskrænket til to Aar; og da han efter den Tid ikke indfandt sig i Kiöbenhavn, maatte naturligviis al videre Understöttelse ophöre, og Understöttelsens Hensigt tabes. Imidlertid er jeg overbeviist, var *Zoega* strax, efter fuldbragt Reise, med sin Kone kommen tilbage, vilde han i denne sin nye Stilling ikke have fundet mange Hindringer for den ham tiltænkte Ansættelse. Men Italien og især Rom holdt ham dengang med en uimodstaaelig Kraft tilbage. Hans Legem var af den Beskaffenhed, at det i det nordlige Clima leed meget; han havde paa sine Reiser erfaret, at hans Sind og Legem under blidere Himmelige befandt sig bedre. Hans Hierte slog altid lige varmt for Konge og Fædreland, og han var lige til sit Livs sidste Öieblik med dybeste Erkiendtlighed begge inderligen hengiven.

Hans Æreförelse havde sin Grund i Selvbevidsthed om Kraft: han fölede, at naar ham gaves Leilighed at anvende hvad Natur og Kunst havde nedlagt hos ham, kunde han giöre sit Fædreland Ære,

og ved offentlige Prøver bevise, at han ikke havde været sin Konges Naade uværdig. Med denne stærke, men for et almindeligt Öie skiulte Ærefølelse forbandt han en uskrömtet Beskedenhed, der vel i hans Liv ofte har skadet ham, men og bragt ham store Fordele. Jo længere han vandrede frem paa Livets Bane, jo mere tiltog ved hans ideligen voxende Indsigter denne Beskedenhed, der undertiden syntes udartende til alt for megen Mistillid til sig selv og Frygtsomhed. Men dette reiste sig tildeels deraf, at hans Legem var for svagt i Forhold til hans Aand. De Fortrin, han, i Henseende til sine Sieleevner og sin hele Aands Dannelselse, kunde have for Andre, ansaae han for Gaver af Naturen og Virkninger af heldige Omstændigheder; hvad han dermed udrettede, agtede han for Pligt: disse tvende Ideer, ret faste i Hovedet og dybt indprægede i Hierter, bevarede ham for Stolthed. Naar disse meget simple Grundsætninger tidligen ere blevne en Mands anden Natur, gjør han stränge Fordringer til sig selv, og udfører alle sine ædle Forsætter med yderste Nöiagtighed; hans Fordringer til Andre ere lemfældige, hans Domme skaanende. Følgerne ere, at meget Faa hade ham; og viser han sig den, han virkeligen er, ere Alle villige at tilstaae ham hans Fortrin og Fortienester. Dette er just Tilfældet med vores *Zoega*.

Zoega havde megen Aand for Philosophie, Statsvidenskab og især Historiens Philosophie; men han havde meget tidligen lært, at naar man i en eller anden Videnskab vil udrette noget Stort, maa man vel i Forberedelsen dertil öse af mange Videnskaber, men i Behandlingen af en særskilt Videnskabsgreen anvende Alt paa denne ene bestemte Punct. Italien var dengang ei heller Landet, hvor en

Mand af Aand kunde finde Næring for slige Videnskaber. Samfærsel med Landene hin Side Alperne var altid seen og bekostelig, og blev det strax efter endnu mere ved idelig Sø- og Landkrig. Kirkestaten var af alle Italiens Stater den meest forældede, og Statsstyrelsen saa langt fra det den burde være, at ingen fornuftig Mand under sit Ophold i Rom gad tænkt paa Stat eller hvad Staters Styrelse angaaer. Philosophiens og Historiens Studium forudsætter Bogsamlinger, i hvilke man nöie har anskaffet disse Videnskakers nyeste Frembringelser: ikke allene Roms, men og alle Italiens især offentlige Bogsamlinger ere heri meget tilbage. Archæologie var derfor den eneste Videnskab, *Zoega* under sit tilkommende Ophold i Italien kunde med Held opofre sig, da fra mange Sider, især i Rom, bestandig Næring tilstrømmer den, der med *Zoega's* Forkundskaber og uafsladelige Opmærksomhed endog i de mindste Smaating veed at nytte den.

Zoega's Ærefølelse var forbunden med Afsky for al Ydmygelse: denne, især naar den kom fra Overmænd eller Ligemænd, han ellers agtede, krænkede ham inderligen. Maaskee frygtede han denne i sit Fædreland. Han besluttede derfor, saa trykkende end hans Forfatning var, i det mindste saa længe at blive med sin Familie i Rom, indtil han paa sin begyndte Bane havde udrettet noget, der berettigede ham til udmærket Agtelse. Denne ædle Beslutning var Grunden til de vidtomfattende Planer for enkelte Dele af Archæologien, han nu selv foreskrev sig, og hvilke jeg strax skal stræbe at udvikle. Hans Forfatning var imidlertid under disse Aandens Arbejder skrækkelig. Hans Understøttelse fra Kiöbenhavn hörde snart op, han sad med en Familie; og hvorledes nu i Rom at er-

hverve Bröd? Vor allernaadigste Konge har som Kronprinds meget tidligen rækket den betrængte *Zoega* Haanden, og det, som *Zoega's* Breve vise, med en aarlig Sum af 220 Rdlr., for hvilke han skulde være pligtig Tid efter anden at indsende litterære Efterretninger. *Zoega* var Manden ved Breve og sine Pligters nøie Iagttagelse at forskaffe sig Agtelse. Kongens Naade har fra den Tid af fulgt *Zoega* lige til Graven, hans Faderomhu vil og sikkerligen udbrede sig over hans trende efterladte Börn.

Zoega har aldrig havt noget Paveligt Embed: jeg anfører dette for at hæve en Urigtighed, der staaer i *Kordes's* Lexicon. Han erholdt paa denne Tid af Propaganden ved Cardinal *Borgia* en maanedlig Gehalt af 30 Scudi, som Tolk i nyere Sprog. Denne Indtægt i Forening med hvad han fik fra Danmark, var egentligen det, hvormed han flere Aar ernærede sig og Familie. Han havde altid været god Huusholder, og hidindtil hyttet sig for Giæld: som Huusfader blev han samme Grundsætning tro, da hans trange Kaar og Omstændigheder nødte ham selv at bestyre sit Huus. Forresten arbeidede han af alle Kræfter, og overlod sig roligen sin Skiæbne, der vel lod ham vederfares Ret, men var skrækkeligen haard. Dog er jeg af den Mening, at *Zoega*, uden disse trange Kaar og denne ham ideligen forfølgende ublide Skiæbne, aldrig var bleven den han blev: hans Liv var blevet længere, men mindre daadfuldt.

Numismatiken, der indtil 1784 havde i *Zoega's* Studereplan været en Hovedsag, blev fra nu af en Bisag, og tiente ham blot som Hjelpevidenskab. At Numismatiken har høstet betyde-

lige Fordele af *Zoega's* numismatiske Studier, vil man strax faae at see; at han ved sine numismatiske Indsigter meget har gavnet sit Fædreland, derpaa skal ved Enden af denne Beretning tilforladeligt Beviis anføres.

Zoega's Aand var af den Beskaffenhed, at i hvad end hans Bestemmelse i Staten eller i den lærde Verden var bleven, havde han i alle Tilfælde udmærket sig; dog syntes han mere skikket til en udvidet end en indskrænket Virkekreds. For videnskabelige Undersøgelser havde han det bestemteste Naturanlæg. Han kunde fra store og vidtomfattende Ideer med Lethed nedlade sig til de mindste og efter Anseende uberydeligste Undersøgelser. Med den samme Nöiagtighed, han værdigede Tingene i det Store, beskuede han dem stykkeviis, og ikke den mindste Biting undgik hans skarpe Öie. Hans enkelte archaeologiske Iagttagelser og hans uhyre Belæsenhed udbredte sig hartad i det Uendelige; og dog vidste han, under sine Ideers Bearbejdelse i det Store, at bruge enhver enkelt Ting paa sit rette Sted. Han havde, som alle store Hoveder, Lede for Smaating i videnskabelige Undersøgelser; men han indsaae tidligen deres Vigtighed, og at de nærmest førde til Sandhed: som han var Pligtens, var han og Sandhedens Slave.

I sit Fag foretog han aldrig noget uden i Forveien at have lagt en vel overtænt Plan. Da hans offentlige litterære Liv nu snart begynder, vil jeg her korteligen udvikle hans archaeologiske Studiers almindelige Plan.

Zoega erkjendte, endog med Beundring, Winkelmann's store Fortienester i Archæologien. Hans *Geschichte der Kunst*, dets mange Ufuldkommenheder uanseete, holdt han for hans bedste Verk. Dette Verk var paa den Tid det skreves, et kækt Forsøg, et vakkert Udkast, der, efter Archæologiens daværende Beskaffenhed og Winkelmann's Ophold i Italien, hvor litterære Hielpemidler fattedes ham, ikke kunde blive andet end Forsøg og Udkast. Overhoved var i Winkelmann's Tid Archæologiens enkelte Fag ikke nöie nok bearbejdede, Oldtidens Kunstepocher og Kunstnernes særegne Arbejdsmaader igiennem de forskjellige Tidsaldere vare endnu ikke saaledes bragte i det Rene, at man derefter med Held og til Eftertidens fuldkomne Tilfredshed kunde have udarbejdet en nöiagtig og fuldstændig Oldtidens Kunsthistorie. Winkelmann's *Monumenti antichi inediti* gjorde *Zoega* mindre af, dels fordi man i dette Verk letteligen opdager, at Winkelmann ikke nöiagtigen har studeret Oldtidsminderne selv, dels og fordi Kobberne ere fulde af Urigtigheder, hvorom man ei kan overttydes uden paa Stedet, hvor Originalerne findes.

Det var aldrig *Zoega's* Plan, at blive en anden Winkelmann, men kun at arbeide en Eftertidens Winkelmann i Haanden. Med Hensyn til Archæologie som Videnskab og Oldtidens Kunsthistories Bearbejdelse, kaarede han de enkelte Fag, han fandt mindst bearbejdede: disse vare den hele Classe af Ægyptiske Oldtidsminder, og Grækernes og Romernes Basrelieffer, hvoraf den største os tilbageblevne Mængde findes i Rom og dens Omegn; hertil agtede han at föie nöiagtige Undersögelser over de os levnedede Statuer, især de i Rom og Omegnen. At jo og Stedet, hvor *Zoega* nu

var bosat; Cardinal *Borgia's* Forkiærlighed for Ægyptiske Oldsager, og det første Verk, *Zoega* traadde frem med for Publicum, have havt Indflydelse paa denne store Plans Anlæg, vil jeg ikke nægte. Hans *Coptica*, hans Fortegnelse over Cardinal *Borgia's* Gemmer, hans *Roma antica* eller Topographie af Rom, og hans betydelige Samlinger til en Commentar over Hymnerne, der tillægges Orpheus, tilligemed andre mindre men meget betydelige Afhandlinger, og som hver paa sit Sted skulle anføres, ere Biarbejder, og høre ikke umiddelbar til den omtalede Plan.

Han gik ud fra nøiagtig og rolig Beskuelse af alle de Oldtidskunstminder, der efter hans Plan hörde til hans Synskreds, ubekymret om al Udtydning og Lærdes foregaaende Meninger. Han beskrev derfor paa Stedet med største Omstændelighed ethvert Kunstminde for sig, iagttog og optegnede strax Restorationen, hvør den fandtes, anmærkede det Særegne i Kunstbehandlingen; hiemme bragde han disse Beskrivelser og Bemærkninger i det Rene, og ordnede dem; han jævnholdt paa ny sine Beskrivelser med Kunstminderne, og tilføiede hvad første Gang var undgaaet hans Opmærksomhed; ved vigtige Kunstminder igientog han dette endog flere Gange. Med Kobberne af Kunstminderne jævnførde han de berigtigede Beskrivelser, for at anmærke Kobbernes Beskaffenhed. Dette Arbeid fortsatte han flere Aar. Hovedhensigten med Arbeidet var, at kiende Kunstminderne nøie, deres Overeenstemmelse eller Uovereenstemmelse med Kobberne, og med Sikkerhed at kunne bestemme Restorationerne. Denne spændte Opmærksomhed og disse oftere gientagne Iagttagelser gave *Zoega* et meget fast Begreb om hvert Kunstminde især. Det var en Ting, alle hans Forgængere havde

forsömt, eller i det mindste ikke gjort med den Nöiagtighed, som han. Det Nye, han, under disse Arbeider, paa Kunstminderne selv opdagede, gjorde ham Undersögelserne alt meer og mere behagelige.

Efter at have samlet alle disse Smaating, og overskuet dem i det Hele, gik han först til de gamle Skribenters Læsning med ideligt Henblik paa Oldtidsminderne; hvor Hukommelsen slog ham feil, kunde han tye til sine Papirer, han altid holdt i største Orden. Han havde bemærket den Uskik hos de fleste af sine Forgængere, blot at gjøre sig bekiendt med visse Oldtidens Hovedskribenter, f. Ex. Plinius og Pausanias, af hvilke især Oplysninger for Oldtidens Kunstminder kunde uddrages, og forresten at søge hen til ældre Archæologers Forklaringer, og fra dem at hente Citater af ældre og senere Oldtidsskribenter, blandede i hverandre uden Critik og uden Skielning af Tider. Han gjorde sig derfor en chronologisk Fortegnelse af alle Grækernes og Romernes overblevne Skrifter, for at giennemgaae dem i en rigtig Tidsfølge. Han begyndte med Digterne, fortsatte denne sin udbredte Læsning med Prosaisterne, og endte den med Scholiaster, Lexicographer, Grammatikere, lærde Kirkefædre og den Byzantinske Histories Forfattere. Da man i Roms offentlige Bibliotheker ikke har de nyeste og meest berigtigede Udgaver af Classikerne, raadspurgde han angaaende enkelte Steder, hvor Textens Rigtighed var ham magtpaaliggende, Haandskrifter, hvoraf i de Romerske store Bogsamlinger Hayes Overflödighed. Med denne Læsning forbandt han en anden Green af ældre og nyere Litteratur: han samlede nemlig alle historiske Efterretninger om de Oldtidsmin-

der, han havde foresat sig at oplyse, deels af alle Nationers ældre og nyere Reisebeskrivelser, deels af Roms Topographier samt ældre og nyere Antiquarers Commentarer. Endeligen indsaae han og, at han maatte være bekendt med alle Græske og Romerske Indskrifter, og han samlede disse deels af Mindesmærkerne selv, deels af de Forfatteres Skrifter, der havde giort Lapidarvidenskaben til Hovedsag. Hans Færdighed i ældre og nyere Sprog; hans Aands hele Virken i enhver enkelt Gienstand, han havde under Hænder; hans Hurtighed i at læse og uddrage; den Orden, han holdt i sine Uddrag; de Registerne, han forfærdigede over samme; og endeligen den Vedholdenhed, med hvilken han udførte ethvert af sine Foretagender, gjorde ham dette uhyre Arbeid mueligt, der næsten for enhver anden vilde have været ugiørligt.

Det besønderligste i disse Foretagender er, at *Zoega* ikke eiede Böger, end ikke de allernødvendigste Haandböger: at han ikke var i Stand at anskaffe sig dem, kunne vi slutte af hans Kaar, som vi af det Foregaaende kiende. Vel kunde han bruge Cardinal *Borgia's* Bogsamling som sin egen; men den var kun liden, og aldeles utilstrækkelig til den vidtløftige Plan, *Zoega* havde foresat sig. Han maatte altsaa søge hen til Roms offentlige Bogsamlinger, hvoraf ingen Böger udlaanes til Brug hiemme, men kun paa Stedet i visse fastsatte Timer Formiddag og Eftermiddag alle Sögnedage, hvis aarlige Antal er i Rom meget indskrænket, da Fest- og Helligdagenses Antal er stort. Imidlertid hindrede dette *Zoega* ikke meget, da hans videnskabelige Sysler nöie vare afmaalede mellem hans Arbejder hiemme og udenfor Huset; sæd-

vanligen besøgte han og paa de Dage, han ikke kunde arbeide i Bibliothekerne, Museerne, de nyere Kunstneres Arbejdssteder, eller og gjorde han archæologiske Smaareiser i Roms Omegn. *Zoega* var af de sieldne Mennesker, der aldrig spillede et Öieblik af deres Liv; alle Öieblikkets Anvendelse gik lige mod det ham foresatte Maal: dette stræbde han uafsladeligen efter, og var aldrig uvirksom, uden naar svære Sygdomme kastede ham paa Sygeleiet.

De frugter, *Zoega* höstede af sine Arbeider i Roms Bibliotheker, vare meget tillokkende til det Studium, han nu een Gang for alle havde opofret sig. Han opdagede snart sine Forgængeres Feil, hvortil størstedelen deres urigtige Studeremaade havde forledet dem. Han selv bragde det inden kort Tid dertil, at han ved ethvert ham forekommende Oldtidsminde strax kunde forudsee, om noget vigtigt derom kunde siges eller ikke. Ligesom Oldtidsminderne udbredte Lys over Oldtidsskribenterne, gjorde og disse *Zoega* opmærksom paa visse fine Ting hos hine, Archæologerne hidtil ikke havde iagttaget. Men hvad han især vandt ved dette, om man saa maa kalde det, Gienneemsyn af det archæologiske Fag, var Opdagelsen, at han gik allersikkerst, naar han gik sin egen Gang, og altsaa ikke behövede at bekymre sig meget om ældre archæologiske Undersøgelser, i hvilke Tingens Vigt eller Uvigtighed, om den har videnskabelig Nytte eller ikke, sielden tages i Betragtning; man har kun en Gisning, som man ved en ildeordnet og undertiden laant Lærdom søger at stadfæste.

Under disse daglige Beskæftigelser betraadde *Zoega* sin litterære Bane. Jeg har ovenfor anført, at Cardinal *Borgia* havde i

Rom en betydelig Mönstsamling, der især var stærk i Mönter prægede under Keiserne i Ægypten. Denne voxede næsten dagligen; thi med andre større og mindre Ting, som ved Missionærer sendtes ham fra Ægypten, fulgde næsten altid Mönter. Zoega ordnede Samlingen, og Cardinalen anmodede ham at beskrive og oplyse de Ægyptiske Mönter, for i Forening med de fornødne Kobberer at bekiendtgjøres. Zoega var ikke uvillig dertil, da dette Foretagende kunde tiene ham som Forberedelse til vigtigere, maa-skee bringe ham nogle Fordele, og aabne ham Vei til blidere Udsigter. Zoega udførte dette Verk, under sine øvrige Studeringers Fortsættelse, med megen Held, og det udkom 1787 i Rom med Titel: *Numi Ægyptii imperatorii, prostantes in Museo Borgiano Velitris, adjectis praeterea, quotquot reliqua hujus classis numismata ex variis museis atque libris colligere obtigit. Romae MDCCLXXXVII, 4 maj. cum XXII tabb. aeneis.* Dette Verk er i alle litterære Blade med megen Berømmelse anmeldt; især gives om samme et tydeligt Begreb i *Bibliothek der alten Litteratur und Kunst*, 6te Stykke S. 124. og følgg. Det var Zoega's første Forsøg, men er tillige et for enhver Numismatiker uundværligt og classisk Verk. Man mærker endog, hvor høi Priis Eckel i sin *Doctrina numorum* har sat paa denne sin Lærlings første Frembringelse, og med hvilken Fornöielse han ofte har benyttet det. I dette Verk spores tillige, hvilket Udbytte af fine archæologiske Iagttagelser og nye Ideer, især den Ægyptiske Oldtid betræffende, Zoega allerede den Tid maa have indsamlet. En Oversigt af disse lærerige Iagttagelser finder man i foranførte Bibliorheks 7de Stykkes Begyndelse med Overskrift: *Ueber einige Symbole und Gottheiten der alten Aegyptier aus dem Werke des*

Hrn. Zoega Nami Aegyptii Imperatorii. Zoega har allerede i disse Undersøgelser blot ved sin grundigere Indsigt i det Coptiske Sprog store Fortrin for Jablonski. De fleste talentfulde Skribenter og Videnskabsmænd have Aarsag i deres Levetids senere Aar at fortryde, for tidligen at have wiist sig som Skribent; Zoega handlede deri fornuftigere; han traadde ikke frem som Skribent, førend han havde naaet den dertil fornødne Dannelse, og var sikker derved at kunne udrette noget til sin Videnskabs Tarv: derfor erholdt han og strax ved dette sit første Verk en almindelig Agtelse. Cardinalen skienkede Forfatteren det hele Oplag; Zoega havde og den Tid gjort Cardinalen betydelige Tienester ved at ordne hans Montcabinet og giøre en Fortegnelse derover, samt og ved at ordne hans Museum i Velletri.

Aaret 1786 kom jeg til Rom. Jeg var i de følgende to til tre Aar allevegne med Zoega i Museerne, hos Kunstnerne, giennevandrede med ham oftere Roms Omegn, tog Deel i mange af hans archæologiske Undersøgelser, og var stedse Vidne til og Beundrer af den utrættelige Iver, med hvilken han uden Ophör rykkede frem imod sit store Maal. Det laae af Naturen i Zoega's Tænkemaade, agierne at tale om sig selv, og aldrig at tale om hvad han agtede at giøre. Man saae ham blot handle. Alt hvad han foretog sig havde Udseende af Morskabsverk; og dog var Alting hos ham Plan og Overlæg. Naar man derfor vilde nyde godt af hans Fortrolighed, maatte man strengt afholde sig fra Spørgsmaale, der angik hans Person og hans Foretagender. Kom undertiden et didsigtende Spørgsmaal, gav han een Gang for alle dette Svar: "Hvad jeg har i Sinde at giøre, er jeg endnu meget

længt fra at have endt; hvad jeg for Öieblikket gör, skeer, fordi min Natur driver mig til Virksomhed; om hvad jeg gör, nøgensinde kommer det Offentlige til Nytte, beroer paa meget tilfældige Omständigheder.„ Hvo der havde nogen Kundskab om *Zoega's* Fag mærkede strax, at han hos *Zoega* blot ved Opmærksomhed paa Tingene, der undersøgdes, kunde lære meget. Naar nu *Zoega* mærkede, at det var een om Lys og Veiledning at gjøre, og at man uden mange Ord kunde forstaae ham rigtigen; var han den største Lærer, jeg nogensinde har kiendt: et Vink, et Par Ord oplyste Tingen pludseligen. Af al unyttig Snak var han en afsagt Fiende, fordi Tid var ham kostbar. I Selskab af lærde Venner, han ønskede sig, meddeelte han rundeligen hvad han i enhver Ting saae; og det var ham en inderlig Glæde, naar man til Vederlag kunde gjøre ham opmærksom paa en eller anden Omständighed, der ikke var falden ham i Öinene. Efter den Erfaring, at Flere see meer end Een, gjorde han ugieerne sine Undersøgelser allene: og da hans lærde Venner rigeligen belönnedes i hans Selskab, fulgte de ham og stedse med Glæde. Som Lærd var *Zoega* den Tid allerede meget vidt; men han skiulde sin Overlegenhed: dette gjorde, at alle erkjendte ham for det han var, og gierne hentede Raad og Oplysning hos ham. Han har derved danner mange af sine lærde Landsmænd, der have gavnet og endnu gavne Fædrelandet: alle disse føle Savnet, og med Vemod tænke de paa Tabet.

Da jeg kom til Rom, var han færdig med sine Undersøgelser over Obeliskerne; kun Ægyptens mindre Oldtidskunstminder, Statuer, Basrelieffer og Gemmer, sysselsatte ham endnu

den hele Tid, jeg var der. Især var han uden Tvivl paa Veie at giøre vigtige Opdagelser angaaende Hieroglypherne og Ægypternes Bogstavskrift; men her gik han gandske stiltiende frem, fordi han endnu ikke var kommen til faste Resultater, ei heller havde den Mængde af Oldtidsminder for sig, der til de fornødne Sammenligninger udfordredes. Men at han og heri var paa den rigtige Vei, og at han med Tiden, naar man har samlet flere Ægyptiske Oldtidsminder med Hieroglypher, og især af det Slags, som den af de Franske i senere Tider i Ægypten opdagede og bekendtgjorte *Columna trilinguis*, vil blive en sikker Veiviser for Andre, der have hans Mod og Blik, er næsten ingen Tvivl om, og man seer det tydeligen i hans Verk om Obeliskerne. I hans efterladte Papirer maae findes mange omstændelige Undersøgelser desangaaende. Hans store Opmærksomhed paa Ægyptens Oldtidsminder, og især hans dybe Undersøgelser over dens Hieroglypher og hieratiske Skrift, ledede ham til Grandskninger over det Coptiske Sprog, af hvike vi allerede finde hyppige Spor i hans *Numi Aegyptii imperatorii*, og end hyppigere i hans Verk om Obeliskerne, Men om hans Arbejder i det Coptiske Sprog skal paa sit Sted tales.

Foruden alt dette fortsatte han under mit Ophold i Rom sine forhen omtalede Undersøgelser over alle övrige Statuer og Basrelieffer i Rom og Omegnen, og arbeidede dagligen efter ovenanførte Plan Formiddag og Eftermiddag i Roms offentlige Bibliotheker.

I min Tid opholdt sig den beröimte Maltesercommandör *Dolomieu* af og til i Rom. Han havde dengang et antiqvarisk-mi-

neralogisk Verk for, der gjorde ham dette Ophold nödvendigt. *Dolomieu* og *Zoega* agtede hinanden meget höit, og uagter de dyrkede gandske forskiellige Videnskaber, hentede de dog meget Lys fra hinanden.

Aaret 1789 gjorde *Zoega* og jeg en Reise sammen til Venedig. Paa Veien opholdt vi os noget i Florents, Bologna og Ferrara: paa hvilke Steder *Zoega* korteligen gientog de Undersögelser, han tilforn havde gjort. I Venedig havde vi en fælles Bestemmelse; men saasom han begyndte at föle sig svag, og frygtede at falde i en Sygdom, reiste han, efter og her at have gientaget sine tilforn gjorde Undersögelser, tilbage til Rom.

Zoega fortsatte fremdeles af alle Kræfter sin videnskabelige Plan: denne Plan var nu i en Række af Aar hans eneste Beskæftigelse. Havde han været i Embed, var dens Udförelse med alle hans store Ævner og Anlæg bleven ham aldeles umuelig. Han havde endnu ikke noget bestemt Verk i Sigte: just dette uindskrænkede Blik i hans Studereplans Iverksattelse forskaffede ham den Rigdomsfylde og Selvstændighed, man siden i hans trykte Verker finder.

Pave *Pius den Siette* var meget opmærksom paa de i hans Tid uopstillede Obelisker. Næst efter *Sixtus den Femte* viste han af alle foregaaende Paver i denne Henseende den störste Virksomhed. Han elskede Pragt og alt hvad der kunde giöre hans Navn glimrende for Eftertiden. Aaret 1786 havde han ladet den ene af dem, som fordmum stode i Augustus's Mausoleum, opstille

paa Qvirinalhöien; strax derpaa 1789 den saa kaldte Sallustiske paa Trinita di Monte, og 1792 den Campensiske paa den Innocentianske Plads. Cardinal *Borgia* har uden Tvivl ved denne Leilighed søgt at trække *Zoega* ud fra den Baggrund, hvori han bestandigen næsten af overdreven Beskedenhed holdt sig, og anbefalet ham Paven som en Mand, der var i Stand at forfatte en Historie om disse Pavens store Foretagender, og at oplyse Oldtidsminderne selv. Paven indtoges strax af denne Idee, og befalede *Zoega* at forberede sig til et stort Verk, der skulde omfatte alt hvad Ægyptiske Obelisker og deres Historie angik, og som i dette Æmne af Oldtidskyndighed kunde være classisk. Da Paven af Andre havde hört, at *Zoega* beskæftigede sig med Ægyptiske Hieroglypher, og formodede, at han i deres Udtydning var kommen videre end hans Formænd; önskede han, at *Zoega* i dette Verk meddeelte den lærde Verden, hvad han desangaaende havde opdaget. For dette sidste bad *Zoega* sig fritagen, paa Grund, at han ikke var i Stand derom at sige noget bedre end hans Formænd, og at han, hvad Ægypternes Hieroglypher angik, endnu stod i et tykt Mörke. Paven var tilfreds med *Zoega's* beskedne Tilstaaelse, og fritog ham, men böd ham tillige, ei at lade det mangle paa Tegninger, og at see paa disses Nöiagtighed; han lovede tillige at lette ham Forberedelsen til og Udförelsen af Verket. Paven gav og strax Ordre til Architekten *Antinori* at lade giöre de for *Zoega* fornödne Tegninger. Imidlertid begyndte Urolighederne i Italien at gribe om sig. Man fik i Kirkestaten ander at tænke paa end lærde Verker; og i *Zoega's* Verk skeede ofte Standsninger.

Zoega erindrer i sine Breve, at han af de litterære Beretninger, han har indsendt til vor allernaadigste Konge som Kronprinds, har taget Copier: disse findes formodentligen iblandt hans efterladte Papirer.

Aaret 1791 gaves ham Leilighed at gavne sit Fædreland. Höiselig Arveprinds Frederik havde, som Præsæs for det Kongelige Maler-Bildhugger- og Bygnings-Academie, forundt ham en aarlig Understøttelse af 100 Rd., med Anmodning, maanedligen at indsende Beretninger til bemældte Kunstacademie om hvad i Rom i afbildende Kunster af Stedets og fremmede Kunstnere foretoges og forfærdigedes. Han var dertil meget vel forberedet, thi han havde ei allene paa sine Reiser været opmærksom paa de nyere afbildende Kunster, og var en stor Kiender, men det havde og i Rom været ham en Fornöielse i sine Fritimer, naar han efter sine daglige Studeringer søgte Adspredelse, at gaae omkring i Kunstnernes Arbeidssteder, og besee deres Arbeider. Hans Besög var Kunstnerne særdeles kiærkomment, fordi han var Kiender, havde et fint og övet Öie, var altid oprigtig imod dem, og fast i de afbildende Kunsters Theorie; de raadspurgde ham, toge mod en og anden Bemærkning af ham; hans Bifald var dem opmuntrende, ligesom hans Tavshed ikke var dem noget godt Tegn. Han elskede Kunstnere inderligen, og han tilstod ofte, at han skyldte dem meget, og at han af dem havde lært mange Ting. Dette Forhold er Grunden til den Aand, der hersker i de lærerige Beretninger, *Zoega* i en lang Række af Aar indsendte til Kunstacademiet i Kiöbenhavn, og af hvilke nogle findes trykte i

Maanedskriftet *Minerva* *). Det var höiligen at ønske, at han og af disse Beretninger havde taget Afskrifter; men jeg frygter at han ikke har gjort det, da han i Breve til sine Venner intet derom mælder. *Zoega* blev ved denne Leilighed Æresmedlem af Kunstacademiet i Kiöbenhavn. Danske Kunstnere i Rom, som vidste at bruge ham, var han altid til stor Nytte, og Kunstacademiet har endog i den Henseende ved hans Död liidt et uopretteligt Tab.

Aaret 1792 fik *Zoega* Ordre fra Paven at begynde Trykken af sit Verk over Obeliskerne; den begyndtes og samme Aar i Julimaaned. Da Pavens Villie var, at Verket skulde være stort, var *Zoega's* Plan følgende: Han samlede alt hvad sagt var angaaende Obeliskernes Oprindelse, Brug og Skiæbne. Titelen blev *De origine et usu obeliscorum*. Han vilde samle alle Efterretninger, alle Meninger, for i Fremtiden at spare Andre Umage at raadspørge en Mængde Böger. Hvad han selv havde at sige over dette Æmne, opfyldte kun faa Blade. Begyndelsen vilde han giöre med de ham bekjendte Steder af de Gamle, hvori der tales om Obelisker: angaaende nogle af disse, hvor Læsningen er usikker, havde han raadspurgt Haandskrifterne. Af Plinius, hvoraf i Rom havdes en Mængde Haandskrifter, med hvilke han nöiagtigen havde jävnholdt det næsten uforstaaelige Capitel om Obelisker, haabede han i nogle Ting at have fundet den sande Læsning; mindre heldig troede han at have været i Henseende til Ammianus, Syncellus og Josephus *contra Appionem*. Han vil-

*) 1798. II. 317. III. 48. 129. 257. IV. 121. 319. 1799. I. 209. 257. II. I. 139. 269.

de og anføre alle Mindesmærker, paa hvilke Obelisk forekommer. Den hele Theorie om Obeliskers astronomiske Brug i Ægypten vilde han, efter nøiagtige Resultater af sine Undersøgelser, henføre blot til den Brug, Keiser August gjorde af den saa kaldte Campensiske Obelisk. Dette var Planen ved Trykkens Begyndelse, og Forfatteren haabede at blive færdig dermed næstpaafølgende Vinter.

Zoega begyndte allerede mod Enden af samme Aar at blive svagelig, og af og til at angribes af Febre. Han havde endeel Börn, iblandt hvilke var hyppig Sygdom; hans egen nu begyndende og herefter bestandigen tiltagende Svagelighed havde sin Hovedgrund deels i stærke Aandsanstrængelser, Ængstlighed for fornødent Udkomme, Huusbekymringer og Nattevaagen, naar Konen var syg, og hans Forfatning ei tillod ham at holde de fornødne Folk til flere syge Börns Pleie, og nu efter alle disse Möisommeligheder af 11 Börn at miste 8, og tilsidst sin Kone, og det efter afveklende og langvarige Sygdomme; deels og i en Uforsigtighed, hvorfra de der toge Deel i hans archæologiske Undersøgelser aldrig kunde afholde ham; han havde altid en hurtig Gang, og nu, undertiden midt i Sommerens Hede, ind i kølige Museer, i Ruiner, i underjordiske Huler, under fugtige Hvelvinger, hvor Luften endog var ondartet; traf det sig, at han paa slige Steder havde noget skriftligen at optegne, bekymrede han sig aldrig om den pludseligen forandrede Luftströms Indflydelse paa hans Legem, men med sin sædvanlige Nöiagtighed udrettede han, hvad han havde foresat sig. Jeg har her paa een Gang sat en Masse af Lys, for at visse enkelte Ting i *Zoega's*

Liv, der ellers maaskee vilde have staaet alt for meget i det Dunkle, kunde faae sit sande Lys, og hvad herefter sættes i Forgrunden, bedre kunde hæves.

Under disse ugunstige Omstændigheder var *Zoega* dog i Midten af Aaret 1793 saa vidt med sit Verk, at han havde næsten 200 Sider trykte. Han havde da faaet Ende paa den Deel, der handler om Obeliskernes Natur og Brug; tog nu fat paa den Deel om deres Oprindelse og Historie, og haabede dengang ved Enden af Aaret at være færdig med det Hele. Obeliskernes Tegninger toge *Zoega* megen Tid bort. Han maatte næsten bestandigen staae over Tegneren, da det uden denne Paapassenhed ei var mueligt at faae en Hieroglyph rigtiget regnet. Kiendere have og beundret den Nöiagtighed, med hvilken disse Tegninger ere giorte; man veed nu, hvem Nöiagtigheden skyldes.

I Midten af Februar 1794 var Verket rykket frem til næsten 300 Sider; med 400 haabede Forfatteren at ende det. Pave's Villie var *Zoega* et Bud, han i sin Stilling nöie maatte efterkomme. For altsaa at tilfredsstille denne sin mægtige Beskytter afhandlede *Zoega* i sit Verk om Obelisker Æmnet om Ægypternes Begravelsesskikke, og søgte at fremstille Resultater af hvad han angaaende Mumierne enten selv havde lagt Mærke til eller fundet hos Andre. Alt dette var dengang trykt. I samme Öie med agtede han at udbrede sig over adskillige Materier, han ellers löseligen vilde have berört, nemlig Pyramiderne, fra hvilke han vilde gaae over til Hieroglypherne og Alphabeterne.

Vid. Sel. Skr. V Deel, II Hefte 1807. E e

Samme Aar var nuværende Provst Engelbreth i Röm, og under *Zoega's* Veiledning studerede han det Coptiske Sprog. Jeg har ovenfor erindret, hvorlunde *Zoega* var bleven opmærksom paa det Coptiske Sprog. I dette Studium gik han nu ideligen frem ved den bestandige Tilvæxt af nye Fragmenter af Coptiske Haandskrifter, hvormed den ellers anseelige Borgianske Samling aarligen forögedes; og over hvilke *Zoega* holdt Förtegnelse. Det er bekiendt, at man i det Coptiske Sprog har tvende Hovedmundarter, den Memphitiske og den Sahidiske eller Thebaiske: foruden disse havde *Zoega* nogle Aar tilforn, ved Hielp af tvende Fragmenter i den Borgianske Samling, opdaget en tredie, som han kaldte den Basmyriske. Dette Aar fandt han i et tredie Stykke af bemældte Samling samme Mundart, og tillige blandt de Thebaiske Membraner fire Sider af en Lægebog, der indeholdt Recepter imod Hudsygdomme; det eneste Stykke af profant Indhold i den Borgianske Samling; end videre opdagede han, i Forening med Engelbreth, i samme Borgianske Samling et nyt Stykke af den Basmyriske Mundart. Han opmuntrede dengang Engelbreth at udgive dette tilligemed de övrige forhen opdagede Stykker af denne hidtil ubekiendte Mundart med en Ordsamling over dem af *Zoega*: hvad *Zoega* meente om denne Mundarts Sæde, tilligemed Beviserne for sin Mening, meddeelte han paa samme Tid Engelbreth.

Paa samme Tid var *Zoega* sysselsat med den Deel af sit Verk, der handler om Hieroglypherne, ikke for at forklare dem, men i Almindelighed at tale om deres Natur og Mechanismus.

Hvad Politik og Dagstildragelser angaaer, havde *Zoega* hidindtil blot bekymret sig om de Danske Stater: saalænge Alting der var roligt og vel, vare hele Verdens Omvæltninger ham ligegyldige. Denne Ligegyldighed reiste sig ikke af lærd Eensidighed eller af Mangel paa udvidet Aandsdannelse, thi alle, der kiendte ham nöie, vide, at han i de nyere Staters Historie var vel bevandret, og at han i alt hvad en fornuftig Statsstyrelse angaaer, var uden Fordomme og meget oplyst; denne Egenskab skyldte han især sin Ungdoms Dannelse og sine tidlige Reiser i fremmede Lande. For at leve og virke i Ro, havde han i sin daværende Stilling besluttet aldrig at bekymre sig om nyere Politik og Stats-historie. Men nu begyndte Europas Uroligheder alt meer og meer at nærme sig den lille Stat, i hvilken han var Borger. Denne lille Stat havde allerede længe truet med Indstyrtning; den mindste Rystelse udenfra vilde gandske kuldkaste den. Enhver, der kiendte den daværende Pave, kunde forudsee, at han med sin Stat vilde gaae til Grunde og blive ulykkelig. Cardinal *Borgia* maatte efter sin Stilling deeltage i alle Regieringens Anlæg; og *Zoega* kunde da letteligen forestille sig, at og han, der i Grunden var hans eneste Beskytter og Ven, vilde komme til at dele Skiæbne med Kirkens Overhoved og de fleste af de övrige Cardinaler. Han meddeelte Cardinalen sine Tanker, men fandt ham af ulige Mening; jeres forrige Forhold blev desuagtet bestandigen det samme. I det Hele kunde *Zoega* ved Statens Kuldkastning giøre sikker Regning, at miste sin maanedlige Indtægt af Propaganden. Han anede det Skrækkelige i sin nær forestaaende Forfatning, og søgde nu af alle Kræfter om Hielp og Beskyttelse fra sit Fædreland. I Begyndelsen vaklede han imellem disse tvende

Önsker, at ansættes som Professor ved Universitetet i Kiel, og at forblive i Rom som Kongelig Dansk Antiquar.

Aaret 1795 var *Zoega* meget svagelig, hvorved han i sine lærde Arbejder ofte hindredes. I Maj var han endnu midt i Æmnet om Hieroglypherne. Det fortrød ham inderligen, at have ladet sig forlede fra sin første Plan, da han ved den for længe siden havde været færdig med Verket. I November s. A. var han i sit Verk ved *Hermes Trismegistus*: et Æmne trak et andet med sig, og endnu saae han ikke Enden.

Just paa en Tid, da de afbildende Kunster begyndte i Rom at tage af, og man hos Malerne næsten ikke saae andet end Landskaber og Copier, begyndte den berømte *Fernow*, der og fordeelagtigen er bekiendt af sin Bog, *Sitten und Kulturgemälde von Rom*. *Gotha* 1802. 12, i Rom at holde Forelæsninger for Kunstnere over Æsthetiken efter *Kant's* Grundsætninger. *Zoega*, der var *Fernow's* Ven, fik det Indfald at høre dem; men förend *Fernow* kom til Ende med Præliminarierne, maatte *Zoega*, for ikke at bruge sin Tid unyttigen, forlade dem, da de efter hans Dom indeholdt bekiendte simple Ting udstaferede med nye og vanskelige Kunstord.

Ved Enden af Maj 1796 var hans Verk saa vidt fremmet, at dersom Kobberstikkerne ikke forarsagede Ophold, regnede han, at see det för Aarets Udgang bekiendtgjort. Det hele vilde blive 700 Sider. Sectionen *de origine obeliscorum*, som udgjör over Hälften af det, og hvor han havde sögt at afhandle adskillige

Æmner med Lærdom og Fuldstændighed, var færdig; den sidste Section *de historia obeliscorum* var tilbage, hvor han enten maatte foredrage hele Ægyptens Historie og Chronologie, og indlade sig i uendelige Undersøgelser, eller korteligen fremstille Uvisheden af alt hvad Obeliskernes ældre Historie angaaer: dette sidste havde han foresat sig. Obeliskernes senere Skiæbne, meente han, interesserede saa lidet, at han deri ei agtede at giøre andet, end afskrive hvad derom hos hans Forgængere fandtes, tilføiende hvad i de sidste Tider var skeet. Desforuden vilde han give Tillæg til de vigtigste Æmner, en omstændelig Oversigt af det Hele og et Register. Han tilstod, at mange Ting i Bogen vilde have været sagte anderledes, end skeet var, dersom han havde været uafhængig; og ligeledes, hvis Arbeidet ei var blevet saa ofte afbrudt. Men som Bogen var, troede han, den kunde ansees som et første Bind til en udførlig og kritisk Behandling af den hele Ægyptiske Oldtid.

Samme Aar i December arbeidede han paa Registeret af sin Bog, som nu gandske var aftrykt, og allene ved Kobberne opholdtes.

End videre indkom samme Aar til Cardinal *Borgia* et Stykke af et Coptisk Haandskrift, hvori *Zoega* opdagede en Blanding af den Sahidiske og Basmiriske Mundart: han meddeelte strax sin Ven Biskop Münter Afskrift deraf.

Efter Anmodning fra sine lærde Venner i Tydskland (thi med hans Leveaar tiltog ideligen hans Brevvexel og Forbindelser

med fremmede Lærde) skrev *Zoega* dette Aar et litterærsk Stykke med Titel: *Italiänische Litteratur. Erste Uebersicht*, trykt i *Intelligenzblatt der Allgem. Litteratur-Zeitung*. No. 86 under 6te Juli 1796. Formedelst daværende Krigsuroligheder i Italien og Tydskland og paafølgende Vanskeligheder i Samfærsel imellem disse tvende Lande er desværre dette skionne Arbeid ikke fortsat: maaskee kunde Materialier dertil findes i den Afdödes efterladte Papirer.

Zoega var altfor oplyst Politiker, 'ei at indsee, at hvad han et Par Aar tilforn havde anet, snart vilde indtræffe. I Begyndelsen af Aaret 1797 var sluttet en Fred med Kirkestaten, der maatte giöre *Zoega* ængsteligere end nogensinde. Kuns et Naadestöd, og Alting var ude: dette Naadestöd kunde ei længe udeblive.

Zoega begyndte dette Aar ret alvorligen at tænke paa sin tilkommende Forfatning. Æresyge af det lavere Slags plagede ham ikke; kun at leve i Ro, uden altfor megen kummer at kunne ernære sin Familie og opdrage sine Börn, var hans höieste Önske. Det eneste rolige Sted i Europa var det dengang lykkelige Danmark: i dette sit inderligen elskede Fædreland vilde ethvert Levebröd være ham kiærkomment. Allerede i endeel Aar havde han fölet hiertelig Attraa at see Danmark; at være Dane var ham hans hele Liv igiennem en behagelig Tanke.

Zoega havde dette Aar, angaaende sine Önsker at komme i et nöiere Forhold til sit Fædreland, især fortroet sig Ministeren

Bourke: denne ædle Mand fortiener for det Venskab, han saa vel i dette Anliggende som i flere viste *Zoega*, her at nævnes. Ministeren kom imod Enden af samme Aar til Kiöbenhavn, og virkede i Forening med Biskop Münter til Opfyldelsen af *Zoega's* Önsker.

Efter at have fuldendt sit Verk over Obelisker, begyndte han strax samme Aar af alle Kræfter at studere det Coptiske Sprog. Den Borgianske Samling af Fragmenter af Coptiske Haandskrifter havde allerede endeel Aar været den störste og vigtigste i hele Europa, og var ved aarlig Tilvæxt bestandigen bleven större og större. Denne Samling holdt *Zoega*, under dens idelige Forögelse, i den skiönneeste Orden; han havde fra först af forfærdiget Fortegnelse over den, optegnet siden alle enkelte Stykker, efter som de vare komne ind i Samlingen; visse Stykker, han fandt særdeles vigtige, havde han nærmere undersøgt, og derved gjort adskillige Opdagelser, om hvilke jeg ovenfor har talet. Samlingen i det Hele var ham altsaa nöie bekiendt. Dette Aar foretog han sig at giennemsee Fortegnelsen, berigtige den, og hvor det maatte behöves, at tilfoie en og anden ny Bemærkning; videre gik hans Plan ikke dengang.

I Sidstningen af September s. A. fik *Zoega* et Brev fra Grev Reventlow paa Emkendorf, hvori han raadede ham, ufortövert at indsende en Ansögning til vores daværende Konge, forestillende ham sin Forfatning, og bedende ham at ansættes som Lærd i hans Tieneste, uden videre at bestemme Maaden. *Zoega* sendte

strax sin Ansøgning til Reventlow til Giennemsyn, og, i Fald den fandtes rigtig, til videre Befordring.

I en Skrivelse af 31te October s. A. bad Biskop Münter *Zoega* mælde ham sin endelige Beslutning, især med Hensyn til de lærde Arbeider, han havde under Hænder, endnu nogen Tid at opholde sig i Rom, eller strax at komme til Fædrelandet. I Svaret af 2den December s. A. erklærede *Zoega* sig af mange Grunde bestemt for at blive, hvor han var, i det mindste endnu nogle Aar. Dette Önske var og overeenstemmende med det, han i sin Ansøgning til Kongen af foregaaende 31te September og sin Skrivelse til Grev Reventlow havde yttret.

Sidste Juledag s. A. indtraf det bekiendte skrækkelige Optrin i Rom, hvorpaa strax fulgte en gyselig Tavshed, der truede med de farligste Udbrud. Ingen kunde forudsee, hvilken Retning de vilde tage. Mange vare reiste bort, andre taledede om at reise, og alle provianterede sig som til en Beleiring; den dyre Tid, som da var i Rom, kunde letteligen, i Fald en Armee nærmede sig Byen, blive til Hungersnöd. *Zoega* kunde i denne offentlige Nöd ikke röre sig af Stedet. Eet af hans Börn laae af en langvarig Sygdom, et Par andre skrantede, Konen vidste sig ikke et Öieblik sikker for Nedkomst. I sit Huus var han den omhyggeligste Mand og den ömmeste Fader. Blot Umuelighed at kunne foretage noget til Sines Sikkerhed og den haarde Nödvendighed gjorde, at han holdt sig rolig. At han var Slave af sine Pligter, er en Beretning af næstpaafølgende 30te December til Kunstacademiet i Kiöbenhavn et mærkeligt Beviis.

Strax i Begyndelsen af Aaret 1798 erholdt han i Breve fra Reventlow, Bourke og Münter Efterretning om de i hans Ansøgning til Kongen yttrede Önskers Opfyldelse. Denne kom just i det rette Öieblik, da hans af idelige Ængstelser meget svækkede Væsen ellers sikkerligen var gaaet til Grunde. Disse ædle Mænd skyldes de for Litteratur, Videnskaber og Kunster gavnrige Aar, *Zoega* endnu levede. Han selv følede, hvad han skyldte disse Mænd, og hans Breve ere skionne Minder, hvorledes han følede det.

I Januar s. A. vare Kobberne af hans Verk om Obelisker saa nær færdige, at han med Sikkerhed kunde regne, at see det næste Maaned udgiver.

Den derpaa følgende 15de Februar om Middagen opreistes Frihedstræet, under den forsamlede Mængdes almindelige Fryde-raab, paa Capitolium i Rom. De dermed følgende Omstændigheder ere af vore Dages Historie bekiendte. *Zoega* var rolig Tilskuer af denne pludselige og i mange Henseender lærerige Omvæltning. Her var det, han höstede Frugter af sit vise Forhold som Borger under den forrige Regiering. Han havde ved sin sindige og beskedne Adfærd ingen egentlige Fiender, end ikke blandt Roms Lærde: jo mere disse nærmede sig ham i sand Fortieneste, jo større Agtelse havde de for ham.

Den 17de derpaa erholdt han en Skrivelse fra Commertscollegiet i Kiöbenhavn, der stadfæstede det, hans Venner allerede havde mældt ham, nemlig at han af Kongen var udnævnt til Dansk

Vid. Sel. Skr. V Deel, II Hefte 1807. F f

Consul og Agent i Rom, og at en aarlig Gehalt af 300 Rdlr. var ham tilstaaen.

Strax efter denne Tingenes Forandring i Rom indrettedes et Nationalinstitut for Videnskaber og skiønne Kunster, indeelt i to Classer, og hver Classe i sex Sectioner: hver Section bestod af fire Medlemmer. *Zoega* optoges, uden mindste Anmodning fra ham, blot i Betragtning af den Hæder, han paa sin litterære Bane havde erhvervet. Forundret studsede han, da han saae Fortegnelsen af Institutets Medlemmer, og sit Navn deriblandt, uden at vide hvorledes han dertil var kommen. Hans Plads var i Historiens og Oldkyndighedens Section i Institutets anden Classe, og han stod der iblandt Mænd, han selv høiligen agtede, nemlig Ennio Visconti, Marini og Ignazio Derossi. Saa lidet forfængelig *Zoega* end var, smigrede det ham dog at være den eneste Fremmed i hele Institutet. Alt hvad Litteratur, Videnskaber og Kunster angik, havde altid for *Zoega* havt noget særdeles Tiltrækkende; i sin Videnskab havde han bestandigen arbejdet i det Store, og havde derved samlet en Forraad af nye Æmner, der kunde være passende for et vidtomfattende videnskabeligt Institut, og foredrages i enkelte smaa Afhandlinger. Han var derfor et af Institutets flittige Medlemmer, og forelæste ofte Afhandlinger, jeg efter Tidsfølgen paa sit Sted skal anføre.

Omtrent paa samme Tid blev *Zoega* ordentligt Medlem af det Kongelig Danske Videnskabernes Selskab i Kiöbenhavn. Han indsendte strax til Biskop Münter en kort archæologisk Afhandling om Psyche-Genierne paa Italiensk, hvilken Biskoppen lod over-

sætte paa Dansk, og forelæste den i Selskabet: den findes i Skrifterne for Aar 1800. S. 293 og følgg. med Titel: *Nogle Anmærkninger over et gammelt Monument i Museo-Pio-Clementino i Rom.* Denne korte Afhandling har stor Rigdom af nye og skjøne archæologiske Ideer. Desuagtet ansaae Forfatteren den, som et første Udkast til en Afhandling; og det var ikke hans Hensigt, at dette i hans Öine ufuldkomne Arbeid skulde indrykkes i Selskabets Skrifter. Da han mange Aar havde været udenfor sit Fædreland, og i videnskabelige Ting tænkt og skrevet især paa Latin og Italiensk, troede han sig ikke stærk nok, i det Danske Sprog at affatte videnskabelige Ideer; hvorfor han og altid indsendte sine Afhandlinger til Selskabet paa Italiensk. Dette reiste sig af de store Fordringer, han i enhver Ting gjorde til sig selv, og den Forsigtighed, aldrig at foretage noget, han ikke fuldkommen var voxen. Hans Danske Breve og Beretninger vise, at han skrev det Danske Sprog endog usædvanligen godt, og til Beundring, naar man tænker sig den lange Tid, han havde levet udenfor sit Fædreland.

Det gjorde *Zoega* meget ondt, at Cardinal *Borgia* ikke havde taget samme Beslutning, som Cardinalerne Antici og Altieri, at frasige sig sin Cardinalværdighed, og henleve den övrige Deel af sit Liv i Ro blandt sine Böger og i sit Museum. Det Brev, *Zoega* desangaaende har skrevet til Biskop Münter, er et mærkeligt Stykke, saavel i Henseende til Cardinalens Liv, som til det Forhold, der altid havde været og vedblev at være mellem Cardinalen og *Zoega*. Cardinalen havde, som bekjendt, foretrukket at blive Martyr og at leve i Elendighed, *Zoega*, der

altid i Venskab var bestandig, og i slige Forhold havde et af Naturen meget ömt Hierte, var herover inderligen bedrövet. Han sörgede over Cardinalens som over en Faders uheldige Skiæbne. Hans Hierte sönderknusedes næsten ved et Brev, han fik fra ham, da han var i Livorno, og agtede at begive sig til Padua. Man har et Udtoget af dette Brev, der viser Cardinalens dybe Mismod og sörgelige Forfatning. *Zoega* fölede denne sin gamle Beskytters Nöd saa meget stærkere, som han for Öieblikket ikke saae mindste Udvei til Hielp. Efter nogen Betænkning hæftedes hans Blik imod Danmark. Alle, han i Fædrelandet stod i nogen Forbindelse med, og som han troede kunne og ville virke til hans Maal, satte han strax ved Breve i Bevægelse, og Vendingen, han gav Tingen, gjorde Virkning: det var ikke Venskabs Anliggende allene, det var Landets Hæderssag. Vor ædelmodige, vise og faderlige Regiering ansaae Tingen fra samme Side, og Cardinalen var inden kort Tid hiulpen.

Zoega's Verk om Obelisker laae i denne Omvæltningstid i Trykkeriet næsten som glemt. Bogtrykkeren fordrede af den offentligte Casse Skadeslösholdelse: indtil desangaaende toges Beslutning, bleve Exemplarerne under Beslag.

Den förste Afhandling, han i det Romerske Nationalinstitut forelæste, udgiorde en liden Deel af hans Undersögelser over Mithras.

I et Fransk Brev fra *Zoega* til Biskop Münter, dateret *à Rome, le 9 ventose, an 7*, finder jeg et af hans Arbeider,

hvorom man ellers ingen Efterretning har, saaledes anmeldt:
Je me suis dernièrement amusé à ébaucher un mémoire sur le dieu primigène des Orphiques, ou il y a des choses, que je crois nouvelles, mais qui sont peut-être assez bizarres. Que diriez Vous de ces derivations: Φαῦνης de Φ-ΕΝΕΥ; πριεπαιος d' ἱρι-κωβ; παυ de π-εν; Φδα de Φαι-εϋ? Efter Æmnets blotte Angivelse at dømme, er dette et meget vigtigt Stykke; det findes iblandt hans efterladte Haandskrifter med Titel: *Sul Dio primigenio degli Orfici*, tilligemed en anden ogsaa hidtil ubekjendt Afhandling med Titel: *Tyche e Nemesis*. Begge Afhandlinger ligge færdige til Trykken.

Under Omvæltningstiden i Rom havde Cardinal *Borgia* Dagen, før han sattes fast, i Hast kaster sin Møntsamling og sit Daktyliorhek i Sække, og sendt dem i *Zoega's* Huus: paa denne Maade reddedes disse kostbare Samlinger tilligemed den betydeligste Deel af Cardinalens Bibliothek.

I Enden af Aaret 1799 tilsendte *Zoega* Biskop Münter sin Afhandling om Mithras's Dyrkelse, han i flere smaa Afdelinger havde forelæst i det Romerske Nationalinstitut, tilligemed sin Afhandling over det bekjendte Basrelief paa en Sarkophag i det Borghe'ske Paladses Have i Rom, forestillende den Thraciske Lycurg overfalden af Mænaderne, ligeledes i samme Institut forelæst. Ved denne sidste Afhandling bør erindres den Omstændighed, der ikke ved nogen anden Afhandlings Forelæsning i Institutet var indtruffen, at da Forfatteren havde endt denne Afhandlings Forelæs-

ning, forlangdes under almindeligt Bifaldsraab, at den i næste Möde paa ny maatte forelæses. Forfatteren undskyldte sig; hvorpaa et andet Medlem udnævndes, der virkeligen i næste Forsamling gientog Forelæsningen. Dette gör Institutets Dom Ære, thi Afhandlingen er et sandt Mönster for slige Oldtidsmin- ders Behandling. Begge disse Afhandlinger, der ei tilforn vare trykte, findes nu oversatte paa Dansk i det Kongelig Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter; den sidste i Skrifterne for Aar 1803. S. 39 og fölgg. med et Kobber; den förste i Skrifterne for Aar 1805. S. 113 og fölgg. med Titel: *Afhandling om Ro- merske Kunstmonumenter, henhörende til den Mithraiske Dyrkelse.* Med tvende Kobbere.

Et Skrift som i Omvæltningstiden i Rom udkom under Ti- tel: *Visconti lettera su due monumenti d' Antonia Augusta, in Roma anno VII.*, og som indeholder en antiqvarisk Afhandling, forelæst af Forfatteren i det Romerske Nationalinstitut, er et of- fentligt Beviis paa den Agtelse, denne de nyere Tidens beröimte Archæolog havde for *Zoega*.

Allerede dette Aar tænkte *Zoega* meget paa, at erholde Tilladelse og Penge til en Reise til Danmark. Han længdes den Tid meer, end nogensinde, at see sit Fædreland, og han haa- bede, at denne Reise kunde bidrage, at han engang for bestan- dig kom tilbage.

Samme Aars Sommer var Cardinal *Borgia* kommen tilbage til Rom, og havde strax med Iver antaget sig *Zoega's* Bog om

Obelisker. Tittelblader, som allene manglede, aftrykdes strax. Aarstallet blev, paa *Zoega's* Forlangende, 1797. Man ønskede, at Forfatteren forandrede Tilegnelsen; *Zoega* paastod enten den gamle eller ingen, han tilegnede sit Verk hellere Döde end Levende: derved blev det. Han overlod det aldeles til de övrige derved interesseredes Godtbefindende, at give ham nogle af de aftrykte 1000 Exemplarer, eller ikke.

Samme Aars Efteraar kom endeligen dette Verk for Lyset. Den 29de October overleverede *Zoega*, indfört af Cardinal *Borgia*, et Exemplar deraf til den nye Pave, der ued megen Godhed modtog ham. Paven forordnede, at Trykken og Kobberpladerne afgaves i Chalkographien, og at af samme Forfatteren leveredes 100 Exemplarer.

Dette Verk er af Kiendere og Kunstdommere almindeligen beundret. Det har ei allene udbredet et nyt Lys over Ægyptens Oldtid og dens store Kunstminder, men og over mange enkelte Grene af Oldtidskyndigheden i det Hele, og det med en Grundighed, Skarpsindighed og Lærdom, hvortil intet Lignende findes. Jeg har denne Vinter havt den Ære i dette Selskab at forelæse den förste Afdeling af en Afhandling med Titel: *Udsigt over de nyeste Opdagelser angaaende den Ægyptiske Oldtids Kunstminder*, hvori jeg iblandt andre omtalede *Zoega's* Opdagelse af en hidtil ubekiendt Classe af Romersk-Ægyptiske Kunstminder, anlediget især ved hans nöiagtige Undersögelser over den saa kaldte Sallustiske Obelisk. Imidlertid træffer dette beundringsværdige Verk en meget haard Kritik, der, naar man ikke kiender Verkets

Historie, er uomstødelig. Det kan aldrig nægtes, at en Forfatter, der skriver et Verk *De origine et usu obeliscorum*, og deri med uimodsigelige Beviser godtgjör, at Ægyptiske Obelisker aldrig have været Begravelsesminder, og desuagtet i samme Verk udtömmet Æmnerne om Ægypternes Begravelsesskikke, deres Mumier og Pyramider, jo handler imod Logik: *Zoega* har derfor næsten af alle Kunstdommere maattet taale denne haarde Kritik med meer eller mindre Strænghed. Efter hvad i det Foregaaende er berettet, falder denne Kritik bort. Efterverden kiender nu nöiagtigen Verkets Oprindelse, Fremgang og Fuldendelse, og vil dömmet billigen. Denne Kritik har paa *Zoega's* Vegne ofte gjort mig ondt; jeg har derfor Aaret 1807 ved en Recension i *Zeitung für Litteratur und Kunst in den Konigl. Dänischen Staaten* sögt at meddele mit Begreb om dette Verk: dog maa jeg tilstaae, at Verkets Historie dengang ikke var mig saa nöie bekiendt, som nu.

I Begyndelsen af Aaret 1801 havde *Zoega* Udsigt, at vordet ansat i Kiel som Professor i Archæologien. Med Hensyn til hans Börn, især hans Sön, der omtrent var fire Aar, og hvis Opdragelse for Fædrelandet nu maatte begyndes, var denne Udsigt ham meget behagelig. Under 18de Marts s. A. indsendte han en Ansögning til Kongen om denne Ansættelse.

Samme Aars Sommer arbeidede *Zoega* paa sin Topographie af det gamle Rom, et Æmne, der allene i Rom med Held kunde behandles. Dengang meente han, at vel ikke noget Nyt kunde siges; men det Hele, troede han, kunde behandles bedre, end hidindtil skeet var.

Samme Sommer lod Cardinal *Borgia* en Svire af omtrent 40 Coptiske Skriftprøver stikke i Kobber. *Zoega* havde efter sit System udsøgt dem af Membranerne, for at udgiøre et Slags Coptisk Palæographie. Cardinalen agtede at lade *Zoega's* Catalog over sine Coptiske Haandskrifter trykke: hvortil *Zoega* havde givet sit Minde, paa Vilkaar, blot dertil at levere simple Materialier.

Samme Aars Efteraar lod han sine Scarabæer og Gemmer under *Zoega's* Bestyrelse aftegne, for i Kobberne tilligemed den af *Zoega* over samme forfærdigede Catalog at bekendtgjøres. Catalogen var blot materiel, men nøiagtig og omstændelig.

I Begyndelsen af Sommeren 1802 havde *Zoega* paa ny ordnet Cardinalens Samlinger af Mønter og Gemmer, der, som vi forhen have hørt, ved Redningen i Omvæltningstiden vare bragte i Uorden. De under *Zoega's* Bestyrelse forfærdigede Tegninger af Gemmerne stakkes nu i Kobber, og *Zoega's* Fortegnelse over samme var allerede færdig til Trykken. Dette Verk er ikke trykt, men ligger formodentligen i Cardinalens Stervbo. Fortegnelsen over de Coptiske Manuscripter opholdtes blot ved Kobberne af Skriftprøverne, der endnu ikke vare færdige.

Den 12te Juni s. A. fik *Zoega* et Brev af 5te Mai fra Curatoren i Kiel Grev Reventlow, hvori ham tilkiendegaves, at Kongen havde besluttet at ansætte ham i Kiel som Professor i Archæologie; han skulde beholde de ham hidindtil af den daværende Kronprinds aarligen forundte 220 Rd. tilligemed den ham, som Kongelig Dansk Agent og Consul i Rom, nyligen tillagte aarlige

Vid. Sel. Skr. V Deel, II Hæfte 1807. G g

Gehalt af 300 Rd., og af det Kielske Universitets Fond var ham bestemt en aarlig Sum af 400 Rd.; Greven beregnede altsaa hans aarlige faste Indtægter, den de Kielske Professorer bevilgede Huus- og Toldfrihed ibefattet, til 1000 Rd.; han bad ham, saasnart mueligt, at begive sig paa Reisen, for til Mikkelsdag at indtraffe i Kiel. Strax derpaa udnævndes han til Medlem af den i Kiel daværende Bibliothekcommission. Til Reisepenge for ham og Familien havde Kongen fastsat en Sum af 800 Rd.

Det eneste Tilfælde i *Zoega's* Liv, ved hvilket nogen Skygge kunde falde paa ham, var just dette. Ideen om Ansættelse i Kiel var fra allerførst hans egen; siden havde han meddeelt den sine fortrolige Venner; disse havde indstandigen bedet ham nøie overlægge Tingen; han havde endeligen indgivet sin Ansøgning til Kongen; da Tingen stod noget hen, havde han paa ny af alle Kræfter drevet paa den; og nu da hans Önsker opfyldtes, og Vilkaarene endog overstege hans Forventning, skreves strax under 19de Juni af ham og Cardinal *Borgia* til Danmark om Reisens Opsættelse til Enden af følgende Aars Vinter.

Zoega er gandske uskyldig. Det var hans sande Alvor at forlade Rom, og hans virkelige Önske at bosættes i sit Fædreland. Han anede, at hans Liv ikke længe vilde holde sig; hans Kone begyndte Dag fra Dag at hensvinde af den Tæring, hvoraf hun nogle Aar efter døde. Blot for sine Börns Skyld önskede han at forflyttes; i paakommende Tilfælde troede han dem sikkrere i Fædrelandet end i Rom, og han haabede, at de der snarere vilde finde Hielp og Understöttelse end i et fremmed Land; især

laae ham meget paa Hiertet hans Sön, der nu var noget over fire Aar; han indsaae, skulde han opdrages til Gavn for Fædrelandet, var det nu just Tid at bringe ham did. Hans næstældste Datter var meget svagelig, og havde Tæring, hvoraf hun nogen Tid efter døde. Det yngste af hans Börn, en Datter, var et halvt Aar gammelt, og laae under Bryster. Han havde i Forveien udtrykkelig bedet om sin Ansættelses saa tidlige Afgiörelse, at han med sin Familie kunde reise fra Rom, för Sommerheden begyndte, da Reise i Italien er paa den Tid for svage Personer farlig. Han havde og i sine Breve erindret, at Reise fra Italien om Efteraaret var saa vel med Hensyn til hans Familie, som ham selv, yderst betænkkelig, da en pludselig Overgang fra en blidere Himmelegö til en nordisk Vinter letteligen kunde dræbe ham tilligemed de fleste af hans Familie. Fra sin Huusholdnings Side var han gandske i det Rene: han havde under Urolighederne i Rom og de daværende meget dyre Tider slidt sig igiennem med en aarlig Indtægt af 620 Rd., uden mindste Gield. Den betydeligste Hindring i Forehavendets Udförelse fandtes hos hans Kone. Hendes Svagelighed havde i de sidste Aar været forbunden med Tungsindighed. Saa længe han ikke vidste, om hans Forehavende kunde fuldbyrdes, maatte han af Klogskab holde det hemmeligt endog for sine meest Fortrolige i Rom. Imidlertid havde han, för hans Ansættelse i Kiel afgiordes, udforsket sin Kones Sindsstemning med Hensyn til slig Forflyttelse: da havde hun intet havt derimod; nu da Tingen kom til Virkelighed, erklærede hun bestemt, ei at ville forlade Rom. *Zoega* tog da fölgende Beslutning: han ansögte strax om Reisens Opsættelse til Foraaret 1803; Konen tillige med Dötrene vilde han efterlade i Rom,

selv vilde han med Sönnen reise til Kiel. Hans Venner satte sig i hans ulykkelige Stilling; Regieringen med sin sædvanlige Mildhed tog og' Hensyn til samme; og Tingen afgjordes endeligen saaledes, at *Zoega*, som Professor i Kiel, forblev i Rom, og uden mindste Indskrænkning fra Regieringens Side, erholdt en aarlig Gehalt af 900 Rd.

I Sidstningen af Aaret 1802 var *Zoega* meget beskæftiget med Catalogen over Cardinal *Borgia's* Coptiske Membraner. Han havde troet at have den saa godt som færdig, og at det daværende Arbeid blot havde blevet et Giennemsyn af det allerede Skrevne; men efter sin Maade, aldrig at kunne giøre Tingen godt nok, havde han foretaget sig gandske at omarbeide den. Ved nöiere at giennemgaae Membranerne opdagede han, at hvad han undertiden havde taget for eet Stykke, blev til to, og omvendt. Disse Opdagelser gjorde, at han ideligen maatte forandre Ordenen og Nummerne i Catalogen. Ofte fandt han og ved nye Undersøgelser, at Indholdet ikke var aldeles rigtigten angivet, undertiden ved Skrivefeil Capitler og Vers af de bibelske Oversættelser forvexlede. Saa længe disse Ting i Catalogen blot riente til Veiledning for dem, som selv vilde beskæftige sig med Haandskrifterne, vare Feilene mindre magtpaaliggende; nu Catalogen skulde trykkes, skyldtes det Offentlige mueligste Nöiagtighed. Han var just dengang bleven færdig med *Sahidica biblica*, der udgjorde 99 Stykker. Efter en kort Indledning, hvor han havde talet om de Sahidiske Membraners Beskaffenhed og Skriftcharacterer, beskrev han hvert Stykke for sig angaaende Bladenes og Sidernes Tal, Charactererne, Siraterne, og hvad ellers ethvert kunde

have Særeeget; angav Indholdet, nøiagtigen sammenlignet med Capitel og Vers af Vulgata. Derpaa gav han en særskilt Fortegnelse over alle større og mindre Dele af Bibelen, som findes i hele Sviten, tilføiende Fragmenternes Nummere, som indeholde ethvert Stykke; end videre, i Henseende til det nye Testament, en Sammenligning imellem disse Fragmenter og de af *Woide* og *Ford* udgivne; i de Borgianske indeholdtes meer end i disse sidste. *Zoega* gav og til Prøve Varianter af et Par Steder, som findes i den Oxfordske Udgave; og derefter, ligeledes til Prøve, et Antal Stykker, fornemmeligen af det gamle Testament, meest efter to eller tre Codices, nemlig af *Genesis*, *Leviticus*, *Regum I*, *Job*, *Pjalmi*, *Proverbia*, *Ecclesiastes*, *Canticum*, *Jesaias*, *Jeremias*, *Ezechiel*, *Daniel*, *Amos*, *Aggai*, *Zacharias*, *ad Ephesios*, *Apocalypsis*. Disse troede han tilstrækkelige, at give Lærde et Begreb om denne Oversættelses Natur og Vigtighed og de forskiellige Haandskrifters indbyrdes Forhold.

Med *Basmyrica* var *Zoega* og færdig. Disse lode sig samtligen aftrykke med en kort Fortale, betræffende denne Mundarts Oprindelse.

Memphitica vare ogsaa i Orden; dog maatte han deraf endnu udsøge og afskrive nogle Stykker til Prøve.

Med Begyndelsen af Aaret 1803 lagdes Haand paa Trykken: medens den gik frem, bragde *Zoega* Fortegnelsen af de øvrige *Sahidica* i det Rene. Af disse agtede han at lade aftrykke adskillige hele Stykker af kirkeligt Indhold og det bekiendte *Fragmentum*

medicum. Han vilde saa meget mueligt drive paa Tingen, for i Begyndelsen af Foraaret at faae Trykken endt. Sex Kobbere vare stukne; men en Underskrift, med Aarstallet *martyrum* 1804, han nyligen havde opdaget i et Fragment af Tobias, og der var den eneste i alle disse Membraner, vilde udfordre et syvende Kobber.

Imod Enden af s. A. var *Zoega* med Trykken inde i tredie eller sidste Deel af sit Coptiske Verk, og forberedede sig til sit Verk over Roms Topographie, som han nu havde Haab at kunne komme til at udgive, naar hans Coptiske Verk var tilende.

I Slutningen af Aaret 1804 döde Cardinal *Borgia* paa Reisen til Frankrig. *Zoega* havde indstændigen fraraadt ham Reisen; men Dagen, förend han tiltraadde den, fandt *Zoega* ham saa rask, at han selv næsten holdt sin Befrygtelse for ugrundet. Cardinal *Borgia* begik uden Tvivl den Feil, at opsatte sit Testaments Affattelse til det Öieblik, da Mennesker i Almindelighed have hverken Fölelse eller Samling; og derfor lignede han sig i sit Testament, hvad visse Puncter angik, aldeles ikke selv. Efter hans Testament var Propaganden i Rom Arving. Hans Museum blev ved Familien; men et upassende Udtryk i Testamentet lod befrygte, at Strid kunde opkomme, hvad egentligen til Museum henhörde. Paa Familiens Anmodning havde *Zoega* udstedet et Vidnesbyrd, at Cardinalen bestandigen havde anseet alt hvad han eiede af Oldsager, Kunstsager og Sieldenheder, som et eneste og udeleligt *Museum Borganum Veliternum*. Marini og Andre, der tesangaaende nöie kiendte Cardinalens Tanker, havde giort det

samme. I Testamentet havde Cardinalen ikke tænkt paa nogen af sine Venner, ei heller gjort nogen Foranstaltning betræffende det Coptiske Verk, paa hvilket *Zoega*, uden ringeste Giengield, havde anvendt tre hele Aars uophørlige Arbeid. Dette slog *Zoega*, saa meget mere, som Cardinalen ved Overtalelse og indeständig Bön havde formaaet ham at paatage sig det, og bestandigen viist störste Deeltagelse for samme. Aldrig havde *Zoega* forlangt Löfte af ham, da han ingenlunde tvivlede, at han jo, som af Verket *Numi Aegyptii*, vilde forære ham Oplaget. *Zoega's* Forfatning gjorde ham det til Pligt, ved Arbeid at erhverve. Cardinalen havde viist *Zoega* meget Venskab; men *Zoega* havde og gjort Cardinalen Tienester, der med hiint temmeligen stode i Ligevægt. At Cardinalen agtede at forære *Zoega* Oplaget af det under Trykken værende Coptiske Verk, havde han selv oftere erklæret for sine Venner. Af 165 Ark, som hele Verket vilde udgiøre, vare, da Cardinalen døde, omtrent 25 Ark tilbage; efter hans Död vidste man end ikke, hvo der skulde bestride de övrige Bekostninger. Det havde ofte angret *Zoega*, ei at have givet en kort og overfladig Fortegnelse, som hans förste Tanke var; men da han nu alvorligen havde givet sig i Færd med Arbeidet, holdt han det for Pligt at levere noget Nyttigt, og at give Tingen den Fuldkommenhed, Æmnet og hans Ævner tillode. Efter Verkets Udarbeidelse var han sig bevidst, at det end ikke kunde være hans Fædreland ligegyldigt, at det i sit Slags gjorde Epoche, og at alle store Bogsamlinger behövede det. Bibelske Steder undtagne, troede han ikke, at i de 400 tildeels meget betydelige Codices, som Samlingen indbefattede, noget var tilbage, som kunde fortiene Opmærksomhed enten i Henseende til Historie eller Sprog;

hans Anmærkninger, naar de bragdes i alphabetisk Orden, udgjorde en Ordbog over den Sahidiske, med betydelig Berigelse ogsaa af den Memphitiske Mundart.

Med Udgang af Februar 1805 var dette Verks Tryk endt. Fortalen og Tilføiningerne holdt *Zoega* tilbage, indtil han erfarede hvad man med Verket havde i Sinde. Disse Ting, *en Tilegnelse til Kongen af Danmark, Praefatio, Synopsis operis og Corrigen-da*, findes virkeligen iblandt hans efterladte Haandskrifter færdige til Trykken. Det Trykte udgjorde 165 Ark med 7 Kobberplader.

I Begyndelsen af samme Aars Sommer havde man fra Propaganden opfordret *Zoega* at fremlægge sin Paastand paa det trykte Coptiske Verk. Han forelagde strax Vidnesbyrd, som man syntes at antage for gyldige, og imod hvilke man intet erindrede.

Cardinal *Borgia* havde, som nyligen er erindret, i sit Testament indsat Propaganden til Arving, og bestemt, at hans Museum, uden at forklare, hvad han ved sit Museum vilde have forstaaet, skulde tilhøre hans Familie. Denne Forklaring havde været saa meget mere nødvendig, som hans Museum var paa to Steder, i Velletri og i Rom. Hans Mönksamling, Gemmer og Coptiske Membraner tilligemed det over disse sidste aftrykte Verk vare i Rom. Propaganden, som Arving, tilegnede sig alle disse Ting tilligemed hans övrige i Rom værende Eiendom, og geraadede derved i en langvarig Strid med Familien, der paastod, at den Afdödes Samlinger af Mönter, Gemmer og Coptiske Membraner samt *Zoega's* Coptiske Verk vare uadskillelige fra det af

Stifteren saa kaldte *Museum Borgianum Veliternum*. I Kirkestaten trakkes slige Stridigheder ud i det Uendelige, og Sagen var endnu før *Zoega's* Död ikke afgjort. Fölgen var, at *Zoega's* til Bekiendtgjörelse færdige Verk laae denne hele Tid i Trykkeriet under Beslag. Ved intet af sine foregaaende Verker har *Zoega* troet sig saa fortient, som ved dette; dets Tilbageholdelse er derfor gaaen ham meget nær. Denne höist krænkende Ubehagelighed tilligemed anden Sorg, der i hans sidste Leveaar mödte ham, nedbröd, maaskee hurtigere end ellers skeet var, hans allerede meget svage Helbred. Hans Venner have strax efter hans Död gjort Skridt til Arvingernes Rets Handthævelse.

Efter dette Verks Fuldendelse tog *Zoega* atter fat paa Roms Topographie, hvortil han allerede længe havde forberedet sig, samlet og ordnet Materialier: men disse maatte gandske omarbejdes, da han i mange endog Hovedpuncter havde forandret sin første Plan, og mange Biting behövede endnu at undersöges. Men han vidste ikke, hvorledes at faae den trykt, efterdi de dertil fornödne Kobberplader vilde gjöre Foretagendet kostbart, og han selv ei var i Stand at gjöre Udlæg.

I Begyndelsen af Aaret 1806 lagde han sidste Gang Haand paa Verket. Den Deel, som angaaer Capitolium og Forum, omarbejdede han gandske. Dog blev han aldrig tilfreds med Arbeidet i det Hele, da han ei havde Tegninger, uden hvilke slige Ting ei kunne opnaae fuldkommen Klarhed: det ligger iblandt hans övrige efterladte Haandskrifter i tvende Exemplarer, det ene paa Tydsk, det andet paa Fransk. I Henseende til Plan
Vid. Sel. Skr. V Deel, II Hefte 1807. H h

og Arbeidsmaade findes imellem disse tvende Haandskrifter stor Forskiel; det Franske er ældre og i det Hele fuldstændigere. Til dette Verk findes og meget udbredte Uddrag af Græske og Romerske Skribenter.

Sommeren 1807 udkom i Rom de tre første Hæfter af Verket *Li bassirilievi antichi di Roma*, som han i Forening med Piranesi udgav. Disse Hæfter fandt strax i Rom Bifald og Afsætning. Dette var et Verk, *Zoega* allerede under sine første archæologiske Studeringer i Rom havde havt i Sigte. Han har, efter egen Tilstaaelse i sine Breve, fundet Behag i Arbeidet, og har ingen Umage sparet. I sligt et Arbeid kommer det især an paa Kobbernes Nöiagtighed; Tegningernes og Kobberstikkernes Rettelse var ham af Alt det möisommeligste, da Artisterne ugierne finde sig i, at en Lærd blander sig i det, de udelukkende ansee som deres. I Henseende til hans eget Arbeid var det hans Plan, foruden de til hvert Stykke udforderlige Forklaringer, af og til at behandle en antiqvarisk og archæologisk Gienstand i sin hele Omfang: hvoraf man allerede i første og tredje Hæfte finder et Par Prøver, der udbrede meget Lys. Piranesi var Verkets Foretager, Piroli stod for Tegningerne og Kobberne, *Zoega* for Forklaringerne, og havde tillige forbeholdt sig den litterærsk Bestyrelse og Tilsynet med Kobberne i Henseende til Nöiagtighed. Piranesi og *Zoega* vare i Forveien blevne enige, at gaae frem efter alphabetisk Orden af Stederne, hvor Tingene fandtes: paa hvert Sted valgte *Zoega* Stykkerne, bestemte deres Ordning, eftersaae Kobberne, affattede Forklaringerne, gjorde

almindelig Fortegnelse af alt hvad paa samme Sted fandtes, afleverede Piranesi Manuscripter, og rettede siden Trykken.

Da han bestandigen filede paa sine Arbeider, gjorde det ham ondt, at hans Afhandling om Mithras's Dyrkelse allerede var aftrykt i det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter, saasom han nu, anlediget ved et Basrelief i Villa Albani, omarbejdede og i mange Henseender forandrede den. Mithras og Herkules skulde blive de to Hovedartikler for Villa Albani, ligesom Cybele og Cadmus havde været det for Palads Albani. Han anmærker i sine Breve, at dette Palads, hvis Oldtidsminder Ingen kiendte, end ikke de som boede der, havde givet Stof for 18 Tavler.

I August s. A. erholdt han en Skrivelse fra den Kongelige Danske Commission for Oldsagers Opbevaring, hvori ham mældtes, at han var valgt til Medlem af samme.

Den Ulykke, der samme Aars Efteraar traf hans Fædreland, ængstede og martrede ham saa meget mere, som han i temmelig lang Tid derefter ei derom havde kunnet erholde nogen ret tilforladelig Efterretning.

En Uheld trækker flere med sig: dette stadfæster *Zoega's* hele Liv. Hans Coptiske Verk laae nu allerede flere Aar indslutter i Trykkeriet, og han frygtede, at dette Arbeid ingensinde vilde komme den lærde Verden eller ham og hans Familie til Nytte. Ingen Antog sig denne Sag med Iver: ved denne Lei-

sighed gjorde han den sørgelige Opdagelse, at visse Personer, han i Rom havde anseet for sine Venner, mere vare det i Munden end i Gierningen. Kort før hans Död udkom i Rom et Verk, *Etymologicum Copticum*, af Ignazio Derossi. Denne Mand havde *Zoega* af sand Humanitet viist det Venskab, at da Derossi arbeidede paa dette sit Verk, havde *Zoega*, medens hans eget Coptiske Verk var under Trykken, tilstillet ham hvert Ark, efter som det aftrykdes, saa at denne Mand var, da *Zoega* døde, den eneste i Verden, som eiede et Exemplar af *Zoega's* Coptiske Verk. Han har, efter egen Tilstaaelse, benyttet *Zoega's* Arbeid. Efterverden vil nu, efter hvad her af *Zoega's* egenhændige Breve er sagt, lade *Zoega* vederfares Ret. Det uskyldige Danmarks skændige Overrumpling og den derpaa følgende Krig nedsløge *Zoega* først gandske, og siden efter, da han lidt efter lidt hævede sig, ængstedes han ved Udsigt i Fremtiden; Italiens og Roms Uroligheder havde gjort ham bekiendt med Krigens Følger. Efter Udgivelse af 19 Hæfter eller, som de kaldes, *distribuzioni* af Verket *Li bassirilievi antichi di Roma*, der skulde indbefatte alle Basrelieffer af Palads og Villa Albani, og udgiøre to Tomer, saae Piranesi sig, i Betragtning af de daværende Uroligheder i Europa og al Samfærrels Vanskeligheder baade til Lands og Vands, ei i Stand at fortsætte dette skiønne Foretagende. Beslutning om Foretagendets Opgivelse toges og kort før *Zoega's* Död, og forøgede ikke lidet hans øvrige Græmmelse. Før *Zoega's* Död vare 15 Hæfter udkomne. Var dette Foretagende efter Planens hele Omfang blevet udført, havde Verket gjort stor Epoche ei allene i Archæologie, men og i ældre Litteratur og i den hele Oldtridskyndighed. Det var et Foretagende,

hvortil *Zoega* fra den Tid, han valgde Archæologie til sit Hovedfag, ideligen havde forberedet sig. I de Gamles Basrelieffer findes saa megen Aand, saa mange skiønne Ideers Anvendelse og saa megen Rigdom i Henseende til Kunstideer og deres Sammensætning, at de udgiorde, saa at sige, hans Yndlingsstudium. Hans lærde Papirer indeholdt alt hvad sandt og nyttigt, der om disse Oldtidens Kunstminder kunde siges. Han forudsaae, at hans bedste Ungdomsarbejder ved dette Foretagendes Opgivelse vilde blive Efterverden til liden Nytte.

I Januar 1809 havde hans Søn, hans yngste Datter og en Person af Tyendet været stærkt angrebne af Halsbetændelse og Feber, der denne Vinter vare meget gangse i Rom. Disse Sygdomme havde i 10 til 12 Dage og Nætter foraarsaget ham en bestandig Uro: imidlertid vare disse Syge komne sig, da han selv den 1ste Februar, efter nogen Upasselighed i Forveien, angrebes af en galdeagtig Feber. Han tilskrev dette nogle smaa Fortrædeligheder, han nyligen havde havt, og haabede, at Sygdommen snart vilde gaae over, da han oftere havde havt slige Febre uden alvorlige Følger. Midlerne, hans Ven og Læge Dr. Kohlrausch anvendte, havde heldig Virkning, og han syntes i Bedring; men Sygdommens 7de Dag befrygtede Dr. Kohlrausch af visse Mærker Sygdommens Overgang til en Nervefeber: hvilken og indtraf Natten imellem den 7de og 8de. Man lod kalde en af Roms berömteste Læger Dr. Lupi. Men alle af Lægerne anvendte Midler vare forgieves, og han döde, uden at lide meget, den 10de Februar Förmiddag Kl. 10 $\frac{1}{2}$.

Søndagen derpaa den 12te bisattes han høitideligen i Sognekirken St. Andrea delle Frate, og begroves om Middagen.

Efterretning om hans Udnævnelse til Ridder af Danebrog kom først omtrent 8 Dage efter hans Død til Rom.

Hans Landsmænd og Venner vare bestandigen om ham i hans Sygdom. Især da Faren begyndte, i de sidste 18 til 20 Timer af hans Liv, fiernede de sig ikke et Öieblik fra ham. Thorwaldsen var af alle i Rom hans kiæreste Ven.

Dr. Kohlrausch har paa *Zoega's* Dödsdag skrevet en omstændelig Beretning til den Danske Minister og Commertsintendant i Italien Kammerherre v. Schubart om den Afdödes Sygdom, hvori han giver sin Ven følgende skiønne Vidnesbyrd, der vel er stærkt udtrykt, men hvori hvert Ord er sandt:

”So starb ein Mann, dem wahrscheinlich niemand unter den Modernen verglichen werden kann, der war, was er seyn wollte, und wofür er sich gab, und dessen energisch ausgesprochener und vollendeter Charakter nur in des alten Griechenlands Geschichtsbüchern seine Vorgänger findet. Seine Spatziergänge mit seinen Freunden würkten dasselbe, was die unter Athens Propylæen bezwecken sollten, und hundert Formen im belebten Marmor sprechen jetzt sein stilles Urtheil aus. Sieben lange Jahre sagte er dem reinsten und gröszesten Kunstgenie, was es in Rom giebt: *So machten es die Alten nicht; oder: Das ist ja dieser oder jener Antike ähnlich; wenn er jeden Monath sein At-*

relief besuchte; und immer zerstörte und baute der große bescheidene Künstler, bis Thorwaldsens Jason da stand, und *Zoege's* classisches Kennerauge befriedigte. Er flohe die jetzige Welt, und war bey der unbedeutenden Aufmerksamkeit, die er der Tagesgeschichte widmete, zu einer Indifferenz darüber gekommen, die nur sein Dänisches Vaterland, dem er dankbar ergeben war, ausnahm, dessen unglücklicher jetziger Zustand, den er gerade vor und in den letzten Tagen seiner Krankheit mit vielen Details erfuhr, unter den moralischen Veranlassungen seines Todes eine der wirksamsten gewesen ist."

"Bedürfnislos und streng gegen sich selbst, war er gütig, mild und erhebend gegen diejenigen, die sich nicht durch sein Stoisches Äußere abschrecken ließen in ihn zu dringen, und die er dann lieben konnte. Gerechtigkeit, Präcision und Festigkeit im Urtheile war eine seiner Haupttugenden, so wie Anerkennung fremden Verdienstes seine größte Freude. Vor die unbeschreibliche immense Mühseligkeit kennt, mit der antiquarische und philologische Kenntnisse nur erworben werden können, kann auch einsehen, wie ihn der große Umfang derselben, und die Fülle des Größten und Herlichsten, was es als Idee und Wirklichkeit in dieser Welt giebt, und was er kannte, hindern mußte, die so genannten genialischen, aber eigentlich theilweisen und manirirten Urtheile auszusprechen, die er dagegen durch umfassende, richtige und belehrende ersetzte."

Ministeren Kammerherre v. Schubart, en Elsker af Videnskaber og Kunster, en ivrig Ven af alle disses Dyrkere, og

følgelig og af *Zoega*, udnævnedes strax, efter at have erholdt Dr. Kohlrausch's Beretning, to Danske Commissarier, ved hvilke *Zoega's* Manuscripter sattes i Sikkerhed. Da bragdes i den Preussiske Minister Baron Humboldt's Huus. Fremdeles udnævnedes Ministeren en lærd Dansk Commissar, Dr. Koes. Denne var just kort før *Zoega's* Død fra Rom reist til Neapel; Ministeren indbød ham at vende tilbage til Rom, for at undersøge den Afdödes efterladte Manuscripter, og at affatte en Beretning om dem, samt at tilsende ham den, paa det han kunde indsende den til sit Hof. Ved denne Foranstaltning opnaede Ministeren sit Öiemed: ingen Romersk Magistratsperson blandede sig i den Afdödes Sager. Ministeren havde tillige henvendt sig til den Afdödes eneste endnu levende Broder, for at erholde en lovlig Fuldmagt, efter hvilken han kunde handle i Overeenstemmelse med sit Önske, at være den Afdödes Börn saa gavnlige som mueligt.

Foruden hvad jeg i denne Beretning har angivet at maatte findes i den Afdödes efterladte Papirer, vil jeg endnu tilføie følgende Ting:

Nöiagtige og fuldstændige Beskrivelser af alle ei allene i Rom og dens Omegn, men og paa andre Steder i Italien værende Oldtidens Basrelieffer og Statuer.

Uddrag af ældre og nyere Skrifter, betræffende især Ægypternes, Grækernes og Romernes Mindesmærker og Kunstminder, med tilhørende Register.

En Samling af Græske og Romerske Indskrifter, afskrevne Deels af Mindesmærker deels og af Bøger.

Endeel Afskrifter af de Borgianske Coptiske Membraner, tilligemed Undersøgelser over det Coptiske Sprog, samt Ordsamlinger af samme.

En fuldstændig kritisk og hermeneutisk Commentar over Hymnerne, der tillægges Orpheus.

I sine Breve taler *Zoega* og om tvende af ham skrevne Commentarer, den ene over Homer, den anden over Hesiod's Theogonie og *Egya*.

Formodentligen og adskillige skrevne Sager, henhørende til Numismatiken.

En Italiensk Catalog over de i det Borgianske Museum værende Ægyptiske Kunstminder.

Det er bekiendt, at det Kongelige Danske Møntcabinet er i senere Tider blevet til et af de betydeligste i Europa. Jeg vil her til Slutning anføre følgende skriftlige Efterretning fra Møntcabinetets Inspector Hr. Professor Ramus, hvorvidt *Zoega* i sine sidste Leveaar dertil har bidraget:

”Det var i Begyndelsen af Aaret 1801, strax efter at jeg var ansat ved det Kongelige Mønt- og Medalliecabinet, at jeg
Vid. Sel. Skr. V Deel, II Hæfte 1807. I i

henvendte mig til Hr. *Zoega* i Rom, for at forsikre mig hans Tieneste og Hielp til den Forögelse af antike Mönter i Samlingen, hvortil Hs. Majestat, efter Forestilling af Cabinetkets daværende Chef, Hs. Excellence Statsminister Geheimeraad Grev Caj Reventlow, havde allernaadigst givet sit Bifald. Hr. *Zoega* paarog sig med störste Villighed, at besörge denne Sag, og han udförde den med saa megen Iver, Flid og Klogskab, at Cabinettet ei allene skylder ham den betydelige Formerelse, det har erholdt af alle Slags antike Mönter, men ogsaa, at denne Formerelse er erholdt for meget maadelige Bekostninger. Ikke allene ved Indkiøb af enkelte Stykker, af hvilke han, efter at have faaet Fortegnelse over hvad af dette Slags Mönter behövedes i Cabinettet, forögede det med et Antal af henved 800 Stykker, som forhen ikke vare i Samlingen; men ogsaa ved at kiöbe hele Samlinger, hvilke han ved de klogeste Underhandlinger vidste til særdeles billige Priser at erholde, sörgede han for Cabinetkets Udvidelse."

"I Aaret 1803 sluttede han saaledes Kiøb om en Samling af henved 1800 Stykker, meest af de saa kaldte og i Almindelighed baade sieldne og kostbare *numi arbei*, hvilke efter en bekjendt Mönksamler, den Sicilianske Adelsmand *Don Alessio di Recupero*, kiöbdes for en særdeles taalelig Priis af dennes Arvinger. Med den störste Flid og med megen Tids Opofrelse giennemgik han ikke allene förud denne Samling, for at forvise sig om dens Værd, men forfærdigede ogsaa derover en nöiagtig og fuldstændig Fortegnelse, som han hiemsendte med samme, og som siden

var til megen Nytte og Veiledning ved Beskrivelsen af disse Mön-
ter."

"I Aaret 1805 kiöbde han igien en anden endnu langt betydeligere Samling, som af de forskjellige Slags antike Mönter udgjorde et Antal af over 10,000 Stykker. Med lige Flid og Omhu for Cabinetkets Bedste, som ved forrige Leilighed, drev han ogsaa Underhandlingerne denne Gang, og udrettede ogsaa derved, at Kiöbet sluttedes for nogle hundrede Scudi mindre, end han ved den Kongelige allernaadigste Tilladelse, erholdt ved Hs. Excellences, den nuværende Chefs, Hr. Overhofmarskalk Hauchs ivrige Deeltagelse i denne Sag, var bemyndiget at give for den. Da en fuldstændig beskrivende Fortegnelse over denne Samling vilde for det store Antal MönTERS Skyld baade have været meget vidtløftig og tildeels ved de mange sædvanlige Stykker, som deri havdes, overflødig; undlod han dog ikke, da han paa det næste havde giennemgaaet Samlingen, at forfatte derover en nøiagtig Oversigt med tilstrækkelig Beretning om Mönternes Beskaffenhed, og endog, förend Kiöbet sluttedes, at hiemsende denne."

"Hr. Zoega vedblev lige til det sidste ivrigen at tiene Cabinetket, og hiemsendte endnu i Aaret 1808 en Fortegnelse over en særdeles udvalgt skiönt mindre Samling af antike Mönter, som han gierne havde önsket at forskaffe endnu sit Fædreland. Men da Conjuncturerne ikke ansaaes at tillade, paa den Tid at giöre allerunderdanigst Forestilling om Sligt; udsattes Sagen. Deste værre er det nu at befrygte, at Cabinetket ved Tabet af sin brave ligesaa nidkiære som uegennyttige Commissionær ingen videre Ud-

sigt har at kunne nytte dette Tilbud; ligesom det overalt med Sorg beklager, at det ikkun saa kort Tid har kunnet benytte sig af denne Mands Tjenester til sin Fordeel; og at han ikke har skullet opleve den forehavende Udgivelse i Trykken af Cabinetts antike Samlinger, hvorved hans Lærdom og udbredte Kundskab i dette Fag vilde have været til megen Nytte for Udgiveren."

"Hvor vel han forstod at benytte de litterære og artistiske Oplysninger, som dette Slags Mindesmærker tilbyde, og hvor meget han søgte at benytte Leiligheden, at giøre opmærksom paa Hs. Maj. Kongen af Danmarks Möntsamling, har han viist ved de udkomne Hæfter af hans *Bassirilievi*, hvori mangfoldige Stykker deraf citeres."

Uforglemmelighed hans Navn!

Hans Stöv Ro!

